

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע"נ

ברוך דוב ז"ל בן יבלחט"א משה חיים ווידרא נ"י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ"ל

מראה מקומות רשפי אש

לע"נ מרים שיינדל בת יצ'לסט"א אפרים שמעון סינאוויץ

LAKEWOODDAFYOMI.COM

יא א מיי פ"ה הלכות
סנהדרין הלכה א
ובלתי י:
ב ב מיי פ"ב הלכות
סנהדרין הלכה א סנה
עין ט טו ט"ז מ"מ סוין
ג סעף ג:
ד מיי ט"ז פ"ה הלכה
ה סנה ט טו ט"ז ט"ז
סעף ה:
ז מיי פ"ג הלכה
עדות הלכה א סנה
עין קט טו ט"ז מ"מ סוין
ל סעף ה:

רבינו הנגאל

ומקטין חבלות דגופו
לחבלות דממונו. וקבר
עירוב פרשיות כתוב
באן. ואפילו הלואות
דכתיב בהו אם ספק תלה
את עמי וגו' וכיצא בהו
כל מה שכתוב בפרשת
ואלה המשפטים מעורבין
הן, ובי כתוב אלוהים
אמלוהו כתיבי אפילו
הודאות והלואות צריכין
ג' מומחין. מיהו
אקילו רבנן בהודאות
הלואות דלא לבעו
מומחין משום דר' חנינא
דאמר דבר תורה אחד
דיני ממונו ואחד דיני
נפשות בדרישה וחקירה

הנהגות וציונים

א) במשניות רפ"ו
ושבירושלמי ב"ר, ולשון
יפה הוא (ק"ס: ב) צ"ל
הודאה ודרישה אחד
הלואה (רב שמואל:
א) תיבת "דוממין" נראה
מיותר (רש"י) וליתא
ב"פ"ד, ונראה שיש
טונת המהרש"א
בהגהתו למוחין תיבת
זו (ק"ס: ד) דנ"ל
כ"ב (ב"פ"ו: כח):
ט) צ"ל מה (מהרש"ל):
ו) להוסיף ר"ב
לפרשה (בבא"מ) כ"ה
בהרמז: אונקלוס:
ז) בהוסיף הא"ש לא
כבר דרישה בהיותה לא
ט) פי' להוסיף היטב
היטב מטעם (בבא"מ):

ב:

מה י"י חבל בגופו מה י"י חבל בממונו. ממונו ה"ל לננקט ברישא
שכן דרך כלל מקום נשלוט מה לי להקדים הפשוט כדאשכחן
בהמפקד (ב"מ דף י"ז:). מלאך המות מה לי הכא מה לי הכא וכן ו' מה
לי קטלא כולה מה לי קטלא פלגא ובאזכרו נשך (ס"ג דף ט"ז). השמא

דאמר רבי ינאי מה לי הן מה לי דמיהן
מה לי דמיהן מה לי הן נמי אמרינן
ו"ל דחזלה שייכא בגוף טפי ופשיטא
לכך נקט ברישא כלל בגופו:

דברי חב"א אין דרישה דין. דרבי
אבהו דלרבי אבהו פריך
דשמואל ושא"ל אמוראי" סברי דיינין
דין וז"ל היכי קאמר ד"ה הא איכא
צריחא דרמי בר חמא נהגול קמא

(כ"ק דף ק"ו). לאמר ארבעה שומרין
צריכין כפירה במקל דלית ליה עירוב
פרשיות ומאן דלית ליה עירוב פרשיות
לא צעי שלשה כדמוכח בשמעתין ו"ל
דרבי אבהו לא תשיב"ל לה להיא
צריחא דלא מתחיל ר' מישל ור'
אשע"א (ס"ג) וע"ק דרבי יוחנן איח ליה
נהגול (ס"ג): דרמי בר חמא וצירושל'
דריש מכליתין אמרינן רבי יוחנן וריש

לקט אמרי מרומיו שנים שדנו אין
דיניהם דין וצחמולן (יעמות דף ע"ו):
נמי קאמר רבי יוחנן גר כר"ך שלשה
משפט כתיב זיה ו"ל דלפי' מאן דלית
ליה אין עירוב פרשיות כחוב כאן

צעי שלשה משום דכתיב (ויקרא כד)
משפט אחד יהיה לכם והאי דקאמר
הכא מאי קסבר כו' ה"ק אי קא סבר
אין עירוב פרשיות כחוב כאן ולכן
לא צעין מומחין ללא דריש משפט

אחד להשוות הודאות והלואות לגזילות
ומזלות שלשה מנה ליה ולי קאמר
לעולם קסבר פרשיות כחוב כחוב
כאן וצדין הוא דצעי מומחין כו'
המ"ל דלפי' אין עירוב פרשיות כחוב
כאן צדין הוא לדיעו ג' מומחין

ממשפט אחד אלא שאינו רוצה לחזור מדברי המקשה דקאמר אי אין
עירוב פרשיות כחוב כאן לא שמעינן ג' מומחין ממשפט אחד וז"ל
כי היכי דליפנין דרישה וחקירה ממשפט אחד יעני' נמי לענין ג'
ומומחין דלפי' מאן דלית ליה עירוב פרשיות ו"ל משפט אחד להשוות
דיני ממונות לדיני נפשות קאמי ולא להשוות דיני ממונות אהדדי

דאקרא לעיל קאי דכתיב (ס"ג) מכה זהנה ישלמנה ומכה אדם
יומת וכתיב בתריה משפט אחד וגו' וחדע דלקמן (דף מ"ג): צעי גזירה
שזה הדיבור הדיבור ולא ילפינן דיני נפשות מהדדי לענין דרישה וחקירה
מדכתב משפט אחד ומיהו ע"כ אין ראייה משם דל"כ תיקשה לרמי בר
חמא אליבא דרבי אבהו ולרבי יוחנן דלית להו משפט אחד דלפי'

להשוות דיני ממונות אהדדי אלא אינטיריך הטעם (ס"ג) משפט אחד לקמן
דלכתבתינו רחמנא נהלא וז"ל אחי לענין מומחין מיהא יליף דיני
ממונות מדייני נפשות כמו לענין דרישה וחקירה ו"ל מדכתב רחמנא
מומחין גבי גזילות ש"מ דלגבי הכי לא ילפינן דיני ממונות מדייני נפשות
אזל קשה למאן דלית ליה עירוב פרשיות מומחין דכתב רחמנא גבי
דיני ממונות למ"ל ושמא לענין מומחין אין ללמוד דיני ממונות מדייני
נפשות כיון דסגי בשלשה וצ"ע כל הנך מילי דחשיב לקמן צ"ל אחד דיני
ממונות (דף ל"ג) מה צין דיני ממונות לדיני נפשות אמאי לא משווינן
להו ממשפט אחד יהיה לכם? אי קסבר עירוב פרשיות כתוב כאן

לייבעי נמי מומחין. מפורש נהגול קמא (ב"ב דף ק"ו):

לייבעי נמי מומחין. תימה דמשמע הכא דממעטין הדיעות
מדכתיב אלהים וצפרק המגרש (ישעי' דף פ"ה): ממעט להו
מדכתיב לפניהם ולא לפני עכו"ם ולא לפני הדיעות ו"ל דהתם
ממעטין מלפניהם משום דלפניהם קאי אאלהים דהכא כלומר לפני
הדיינין המפורשין במקום אחר ומיהו ציטין (ס"ג) פירש צקונטרס
משום דקאי אצטע"ס וקנים הכתובים בגוף פרשת משפטים שעלו
עמו להר כו' שהן סנהדרין וגורלה לפרש דצטין לענין מילי דכפיה

איידי דלהכי מייחי לה דלצבי אשכח לרז יוסף דהוא ימיז וקא מעשה אצטין אמר ליה והאנן הדיעות אמר ליה אזל אלהים לאו אמילי דעשו
מיידי אלא דצין צעלמא והא דמשמע ליה מילי דעשו מלפניהם משום דדרשינן לקמן (דף י"ז): מאשר תשים אלו כלי הדיינין דשייך בהן שימה:

ואין בית דין שקול. אין עושין צ"ד וגומר שאם יחלקו להלאין היו להו
פלגא ופלגא ולא משכחת לה הטייתך לטובה ע"פ אחד הלכך מוסיפין
עליהן עוד אחד וצגמורא (דף י"ז). פריך שום לאו שיקול ומגרכת
עשרים ושלשה הטייה לרעה על פי שנים ארבע משכחת לה: מאה
ועשרים. צגמו' (ס"ג) מפרש כנגד מי:
מאתים ושלשים. דהיינו כ"ג עשריות
שיהא כל אחד מציב דין שר על עשרה
דצגרי מעשרה לא אשכחן שררה:
גב' מה הן קתני. האי גזילות
ומזלות פירושא דדיני ממונות הוא
ללא תימא כל דיני ממונות צמשמע
ולמעוטי הלואות והודאות שהן צלון
על גמילות חסדים ואיכא נעילת דלת
צפני לון כדאמרינן לקמן הלכך
מעטייהו ולקמן מפרש ממאי
מעטייהו: הודאות והלואות. שניהן
על עסקי מלוה הן הודאות שצא לזון
צעדי הודאה צמצא עדים שאומרים
צפנייהו הודה לו הלואות שצא לזון
צעדי הודאה שמעדין צפנייהו הלוהו
והלה כופר צמתינן וזי האי ליטנא
טובא איכא צחך מכלמא הודאה אחר
הודאה הלואה צ' אחר הלואה מלטרפין
צפרק ג' (לקמן דף י"ז): גבי עדים
וזמנין צ' וזאת דמפרשי הודאות שמודה
צמקל הלוואות שכופר הכל ורשאון
עיקר דמכדי שניהן על עסקי מלוה הם
כדאוקימנא טעמא לקמן משום נעילת
דלת צפני לון מאי שצא דהא קרי
הלוואה והא לא קרי הלוואה הודאות
וכפירות צינעי ליה למיתני: תנא
גזילות וחבילות. לפרושא: ונקרב בעל
הבית א' האדחים. מדכתב צפרשה
אלהים ג' ומיני נפקא לן דצעינן שלשה
והאי קרא חביל צצומר חנס וזה
טוענו ששלח יד צצקדונו דהיינו
גזילות: מה י"י חבל בממונו. ממשמע
שנאמר שלשה צחובל צממונו אף חובל

צגופו ככלל הלכך צצא נמי כתיב ציה וזי לא תנא דיני ממונות הוא
אמינא הך משום דצגוייהו כצ"ד נקט להו ולעולם הוא הדין
לדיני מלוה להכי תנא דיני ממונות ותנא ומה"ל הן דיני ממונות
גזילות ומזלות למעוטי הודאות והלואות דלסך כן דכולן צמשמע
כיון דתנא דיני ממונות נישמוק: וצמאי. הלכתא שצירייהו תנא
לדיני מלוה למעוטייהו מאי: דברי חב"א. לקמן (דף י"ז) קאי
דפליגי צפרשה ואשמעינן ר' אבהו דצדין כולהו מודו דצעינן ג':
צמוחין. סמוחין ונעלו רשות מנשא לזון כדאמרינן לקמן צצירקין
(דף ה'): ומאי קסבר. תנא דידן דמעטייהו: אי קסבר עירוב
פרשיות כתיב כאן. דליכא למאן דלמר נהגול ע"ש (ב"ב דף ק"ו).

הפרשיות הכתובות צללה המשפטים מעורבבים הן שאלה
כחוב צפרשה זו שאינו יכול לעמוד צה אלא מומחין אחרת מהו
כגון אשר יאמר כי הוא זה (שמות כ"ב) דילפינן מיינה מודה צמקל
הטענה יצבע כו' שכתב צצומר חנס לאו אשומר חנס קאי דשומרין
אע"פ שלא הודו צמקל חייצין ליצבע הודאה מקל הטענה אפרשת
דאס כסף מלוה קאי (ס"ג) דקפס הוא דצעינן הודאה צצמקל וזי לא
מודה כלום חוקה אס טענת התוצע אמת לא היה יכול לו להעבי פניו
גדו"ל ולומר לא הלויתיה הלכך חפי' צצועה לא צעו אזל צציקדון
דליכא גמילות חסדים מעוין פניו וכופר הכל וצעי צצועה והאי תנא
דמתמינן אי צצירא ליה נמי דהאי אשר יאמר כי הוא זה צצלוה
משעתי הרי נאמר אלהים צצאי קרא דמשמע מומחין לשון שררה
ורצנות דממרגמינן ראה נחמין אלהים לפרעה (ס"ג) לשון רצנות
וליעבי מומחין: ואי קסבר. דהאי קרא לאו צצלוה משעתי: שישא
צצין. צצלוה הא מתלמא אלהים נפקא לן לקמן (דף י"ז): ואלהים
צצלוה לא כתיב: משום דר' חנינא. ומקנחא דרצנן הוא: בדרישה
וחקירה. כר"ך צצוק את העדים צציהו יום צציוו שעה הלוהו"ל:

שנאמר
צגופו ככלל הלכך צצא נמי כתיב ציה וזי לא תנא דיני ממונות הוא
אמינא הך משום דצגוייהו כצ"ד נקט להו ולעולם הוא הדין
לדיני מלוה להכי תנא דיני ממונות ותנא ומה"ל הן דיני ממונות
גזילות ומזלות למעוטי הודאות והלואות דלסך כן דכולן צמשמע
כיון דתנא דיני ממונות נישמוק: וצמאי. הלכתא שצירייהו תנא
לדיני מלוה למעוטייהו מאי: דברי חב"א. לקמן (דף י"ז) קאי
דפליגי צפרשה ואשמעינן ר' אבהו דצדין כולהו מודו דצעינן ג':
צמוחין. סמוחין ונעלו רשות מנשא לזון כדאמרינן לקמן צצירקין
(דף ה'): ומאי קסבר. תנא דידן דמעטייהו: אי קסבר עירוב
פרשיות כתיב כאן. דליכא למאן דלמר נהגול ע"ש (ב"ב דף ק"ו).

הפרשיות הכתובות צללה המשפטים מעורבבים הן שאלה
כחוב צפרשה זו שאינו יכול לעמוד צה אלא מומחין אחרת מהו
כגון אשר יאמר כי הוא זה (שמות כ"ב) דילפינן מיינה מודה צמקל
הטענה יצבע כו' שכתב צצומר חנס לאו אשומר חנס קאי דשומרין
אע"פ שלא הודו צמקל חייצין ליצבע הודאה מקל הטענה אפרשת
דאס כסף מלוה קאי (ס"ג) דקפס הוא דצעינן הודאה צצמקל וזי לא
מודה כלום חוקה אס טענת התוצע אמת לא היה יכול לו להעבי פניו
גדו"ל ולומר לא הלויתיה הלכך חפי' צצועה לא צעו אזל צציקדון
דליכא גמילות חסדים מעוין פניו וכופר הכל וצעי צצועה והאי תנא
דמתמינן אי צצירא ליה נמי דהאי אשר יאמר כי הוא זה צצלוה
משעתי הרי נאמר אלהים צצאי קרא דמשמע מומחין לשון שררה
ורצנות דממרגמינן ראה נחמין אלהים לפרעה (ס"ג) לשון רצנות
וליעבי מומחין: ואי קסבר. דהאי קרא לאו צצלוה משעתי: שישא
צצין. צצלוה הא מתלמא אלהים נפקא לן לקמן (דף י"ז): ואלהים
צצלוה לא כתיב: משום דר' חנינא. ומקנחא דרצנן הוא: בדרישה
וחקירה. כר"ך צצוק את העדים צציהו יום צציוו שעה הלוהו"ל:

שנאמר
צגופו ככלל הלכך צצא נמי כתיב ציה וזי לא תנא דיני ממונות הוא
אמינא הך משום דצגוייהו כצ"ד נקט להו ולעולם הוא הדין
לדיני מלוה להכי תנא דיני ממונות ותנא ומה"ל הן דיני ממונות
גזילות ומזלות למעוטי הודאות והלואות דלסך כן דכולן צמשמע
כיון דתנא דיני ממונות נישמוק: וצמאי. הלכתא שצירייהו תנא
לדיני מלוה למעוטייהו מאי: דברי חב"א. לקמן (דף י"ז) קאי
דפליגי צפרשה ואשמעינן ר' אבהו דצדין כולהו מודו דצעינן ג':
צמוחין. סמוחין ונעלו רשות מנשא לזון כדאמרינן לקמן צצירקין
(דף ה'): ומאי קסבר. תנא דידן דמעטייהו: אי קסבר עירוב
פרשיות כתיב כאן. דליכא למאן דלמר נהגול ע"ש (ב"ב דף ק"ו).

הפרשיות הכתובות צללה המשפטים מעורבבים הן שאלה
כחוב צפרשה זו שאינו יכול לעמוד צה אלא מומחין אחרת מהו
כגון אשר יאמר כי הוא זה (שמות כ"ב) דילפינן מיינה מודה צמקל
הטענה יצבע כו' שכתב צצומר חנס לאו אשומר חנס קאי דשומרין
אע"פ שלא הודו צמקל חייצין ליצבע הודאה מקל הטענה אפרשת
דאס כסף מלוה קאי (ס"ג) דקפס הוא דצעינן הודאה צצמקל וזי לא
מודה כלום חוקה אס טענת התוצע אמת לא היה יכול לו להעבי פניו
גדו"ל ולומר לא הלויתיה הלכך חפי' צצועה לא צעו אזל צציקדון
דליכא גמילות חסדים מעוין פניו וכופר הכל וצעי צצועה והאי תנא
דמתמינן אי צצירא ליה נמי דהאי אשר יאמר כי הוא זה צצלוה
משעתי הרי נאמר אלהים צצאי קרא דמשמע מומחין לשון שררה
ורצנות דממרגמינן ראה נחמין אלהים לפרעה (ס"ג) לשון רצנות
וליעבי מומחין: ואי קסבר. דהאי קרא לאו צצלוה משעתי: שישא
צצין. צצלוה הא מתלמא אלהים נפקא לן לקמן (דף י"ז): ואלהים
צצלוה לא כתיב: משום דר' חנינא. ומקנחא דרצנן הוא: בדרישה
וחקירה. כר"ך צצוק את העדים צציהו יום צציוו שעה הלוהו"ל:

שנאמר
צגופו ככלל הלכך צצא נמי כתיב ציה וזי לא תנא דיני ממונות הוא
אמינא הך משום דצגוייהו כצ"ד נקט להו ולעולם הוא הדין
לדיני מלוה להכי תנא דיני ממונות ותנא ומה"ל הן דיני ממונות
גזילות ומזלות למעוטי הודאות והלואות דלסך כן דכולן צמשמע
כיון דתנא דיני ממונות נישמוק: וצמאי. הלכתא שצירייהו תנא
לדיני מלוה למעוטייהו מאי: דברי חב"א. לקמן (דף י"ז) קאי
דפליגי צפרשה ואשמעינן ר' אבהו דצדין כולהו מודו דצעינן ג':
צמוחין. סמוחין ונעלו רשות מנשא לזון כדאמרינן לקמן צצירקין
(דף ה'): ומאי קסבר. תנא דידן דמעטייהו: אי קסבר עירוב
פרשיות כתיב כאן. דליכא למאן דלמר נהגול ע"ש (ב"ב דף ק"ו).

הפרשיות הכתובות צללה המשפטים מעורבבים הן שאלה
כחוב צפרשה זו שאינו יכול לעמוד צה אלא מומחין אחרת מהו
כגון אשר יאמר כי הוא זה (שמות כ"ב) דילפינן מיינה מודה צמקל
הטענה יצבע כו' שכתב צצומר חנס לאו אשומר חנס קאי דשומרין
אע"פ שלא הודו צמקל חייצין ליצבע הודאה מקל הטענה אפרשת
דאס כסף מלוה קאי (ס"ג) דקפס הוא דצעינן הודאה צצמקל וזי לא
מודה כלום חוקה אס טענת התוצע אמת לא היה יכול לו להעבי פניו
גדו"ל ולומר לא הלויתיה הלכך חפי' צצועה לא צעו אזל צציקדון
דליכא גמילות חסדים מעוין פניו וכופר הכל וצעי צצועה והאי תנא
דמתמינן אי צצירא ליה נמי דהאי אשר יאמר כי הוא זה צצלוה
משעתי הרי נאמר אלהים צצאי קרא דמשמע מומחין לשון שררה
ורצנות דממרגמינן ראה נחמין אלהים לפרעה (ס"ג) לשון רצנות
וליעבי מומחין: ואי קסבר. דהאי קרא לאו צצלוה משעתי: שישא
צצין. צצלוה הא מתלמא אלהים נפקא לן לקמן (דף י"ז): ואלהים
צצלוה לא כתיב: משום דר' חנינא. ומקנחא דרצנן הוא: בדרישה
וחקירה. כר"ך צצוק את העדים צציהו יום צציוו שעה הלוהו"ל:

שנאמר
צגופו ככלל הלכך צצא נמי כתיב ציה וזי לא תנא דיני ממונות הוא
אמינא הך משום דצגוייהו כצ"ד נקט להו ולעולם הוא הדין
לדיני מלוה להכי תנא דיני ממונות ותנא ומה"ל הן דיני ממונות
גזילות ומזלות למעוטי הודאות והלואות דלסך כן דכולן צמשמע
כיון דתנא דיני ממונות נישמוק: וצמאי. הלכתא שצירייהו תנא
לדיני מלוה למעוטייהו מאי: דברי חב"א. לקמן (דף י"ז) קאי
דפליגי צפרשה ואשמעינן ר' אבהו דצדין כולהו מודו דצעינן ג':
צמוחין. סמוחין ונעלו רשות מנשא לזון כדאמרינן לקמן צצירקין
(דף ה'): ומאי קסבר. תנא דידן דמעטייהו: אי קסבר עירוב
פרשיות כתיב כאן. דליכא למאן דלמר נהגול ע"ש (ב"ב דף ק"ו).

הפרשיות הכתובות צללה המשפטים מעורבבים הן שאלה
כחוב צפרשה זו שאינו יכול לעמוד צה אלא מומחין אחרת מהו
כגון אשר יאמר כי הוא זה (שמות כ"ב) דילפינן מיינה מודה צמקל
הטענה יצבע כו' שכתב צצומר חנס לאו אשומר חנס קאי דשומרין
אע"פ שלא הודו צמקל חייצין ליצבע הודאה מקל הטענה אפרשת
דאס כסף מלוה קאי (ס"ג) דקפס הוא דצעינן הודאה צצמקל וזי לא
מודה כלום חוקה אס טענת התוצע אמת לא היה יכול לו להעבי פניו
גדו"ל ולומר לא הלויתיה הלכך חפי' צצועה לא צעו אזל צציקדון
דליכא גמילות חסדים מעוין פניו וכופר הכל וצעי צצועה והאי תנא
דמתמינן אי צצירא ליה נמי דהאי אשר יאמר כי הוא זה צצלוה
משעתי הרי נאמר אלהים צצאי קרא דמשמע מומחין לשון שררה
ורצנות דממרגמינן ראה נחמין אלהים לפרעה (ס"ג) לשון רצנות
וליעבי מומחין: ואי קסבר. דהאי קרא לאו צצלוה משעתי: שישא
צצין. צצלוה הא מתלמא אלהים נפקא לן לקמן (דף י"ז): ואלהים
צצלוה לא כתיב: משום דר' חנינא. ומקנחא דרצנן הוא: בדרישה
וחקירה. כר"ך צצוק את העדים צציהו יום צציוו שעה הלוהו"ל:

דיני ממונות בשלשה פרק ראשון סנהדרין

ואין בית דין שקול. אין עושין צ"ד וגומר שאם יחלקו להלאין היו להו
פלגא ופלגא ולא משכחת לה הטייתך לטובה ע"פ אחד הלכך מוסיפין
עליהן עוד אחד וצגמורא (דף י"ז). פריך שום לאו שיקול ומגרכת
עשרים ושלשה הטייה לרעה על פי שנים ארבע משכחת לה: מאה
ועשרים. צגמו' (ס"ג) מפרש כנגד מי:
מאתים ושלשים. דהיינו כ"ג עשריות
שיהא כל אחד מציב דין שר על עשרה
דצגרי מעשרה לא אשכחן שררה:
גב' מה הן קתני. האי גזילות
ומזלות פירושא דדיני ממונות הוא
ללא תימא כל דיני ממונות צמשמע
ולמעוטי הלואות והודאות שהן צלון
על גמילות חסדים ואיכא נעילת דלת
צפני לון כדאמרינן לקמן הלכך
מעטייהו ולקמן מפרש ממאי
מעטייהו: הודאות והלואות. שניהן
על עסקי מלוה הן הודאות שצא לזון
צעדי הודאה צמצא עדים שאומרים
צפנייהו הודה לו הלואות שצא לזון
צעדי הודאה שמעדין צפנייהו הלוהו
והלה כופר צמתינן וזי האי ליטנא
טובא איכא צחך מכלמא הודאה אחר
הודאה הלואה צ' אחר הלואה מלטרפין
צפרק ג' (לקמן דף י"ז): גבי עדים
וזמנין צ' וזאת דמפרשי הודאות שמודה
צמקל הלוואות שכופר הכל ורשאון
עיקר דמכדי שניהן על עסקי מלוה הם
כדאוקימנא טעמא לקמן משום נעילת
דלת צפני לון מאי שצא דהא קרי
הלוואה והא לא קרי הלוואה הודאות
וכפירות צינעי ליה למיתני: תנא
גזילות וחבילות. לפרושא: ונקרב בעל
הבית א' האדחים. מדכתב צפרשה
אלהים ג' ומיני נפקא לן דצעינן שלשה
והאי קרא חביל צצומר חנס וזה
טוענו ששלח יד צצקדונו דהיינו
גזילות: מה י"י חבל בממונו. ממשמע
שנאמר שלשה צחובל צממונו אף חובל

צגופו ככלל הלכך צצא נמי כתיב ציה וזי לא תנא דיני ממונות הוא
אמינא הך משום דצגוייהו כצ"ד נקט להו ולעולם הוא הדין
לדיני מלוה להכי תנא דיני ממונות ותנא ומה"ל הן דיני ממונות
גזילות ומזלות למעוטי הודאות והלואות דלסך כן דכולן צמשמע
כיון דתנא דיני ממונות נישמוק: וצמאי. הלכתא שצירייהו תנא
לדיני מלוה למעוטייהו מאי: דברי חב"א. לקמן (דף י"ז) קאי
דפליגי צפרשה ואשמעינן ר' אבהו דצדין כולהו מודו דצעינן ג':
צמוחין. סמוחין ונעלו רשות מנשא לזון כדאמרינן לקמן צצירקין
(דף ה'): ומאי קסבר. תנא דידן דמעטייהו: אי קסבר עירוב
פרשיות כתיב כאן. דליכא למאן דלמר נהגול ע"ש (ב"ב דף ק"ו).

הפרשיות הכתובות צללה המשפטים מעורבבים הן שאלה
כחוב צפרשה זו שאינו יכול לעמוד צה אלא מומחין אחרת מהו
כגון אשר יאמר כי הוא זה (שמות כ"ב) דילפינן מיינה מודה צמקל
הטענה יצבע כו' שכתב צצומר חנס לאו אשומר חנס קאי דשומרין
אע"פ שלא הודו צמקל חייצין ליצבע הודאה מקל הטענה אפרשת
דאס כסף מלוה קאי (ס"ג) דקפס הוא דצעינן הודאה צצמקל וזי לא
מודה כלום חוקה אס טענת התוצע אמת לא היה יכול לו להעבי פניו
גדו"ל ולומר לא הלויתיה הלכך חפי' צצועה לא צעו אזל צציקדון
דליכא גמילות חסדים מעוין פניו וכופר הכל וצעי צצועה והאי תנא
דמתמינן אי צצירא ליה נמי דהאי אשר יאמר כי הוא זה צצלוה
משעתי הרי נאמר אלהים צצאי קרא דמשמע מומחין לשון שררה
ורצנות דממרגמינן ראה נחמין אלהים לפרעה (ס"ג) לשון רצנות
וליעבי מומחין: ואי קסבר. דהאי קרא לאו צצלוה משעתי: שישא
צצין. צצלוה הא מתלמא אלהים נפקא לן לקמן (דף י"ז): ואלהים
צצלוה לא כתיב: משום דר' חנינא. ומקנחא דרצנן הוא: בדרישה
וחקירה. כר"ך צצוק את העדים צציהו יום צציוו שעה הלוהו"ל:

שנאמר
צגופו ככלל הלכך צצא נמי כתיב ציה וזי לא תנא דיני ממונות הוא
אמינא הך משום דצגוייהו כצ"ד נקט להו ולעולם הוא הדין
לדיני מלוה להכי תנא דיני ממונות ותנא ומה"ל הן דיני ממונות
גזילות ומזלות למעוטי הודאות והלואות דלסך כן דכולן צמשמע
כיון דתנא דיני ממונות נישמוק: וצמאי. הלכתא שצירייהו תנא
לדיני מלוה למעוטייהו מאי: דברי חב"א. לקמן (דף י"ז) קאי
דפליגי צפרשה ואשמעינן ר' אבהו דצדין כולהו מודו דצעינן ג':
צמוחין. סמוחין ונעלו רשות מנשא לזון כדאמרינן לקמן צצירקין
(דף ה'): ומאי קסבר. תנא דידן דמעטייהו: אי קסבר עירוב
פרשיות כתיב כאן. דליכא למאן דלמר נהגול ע"ש (ב"ב דף ק"ו).

הפרשיות הכתובות צללה המשפטים מעורבבים הן שאלה
כחוב צפרשה זו שאינו יכול לעמוד צה אלא מומחין אחרת מהו
כגון אשר יאמר כי הוא זה (שמות כ"ב) דילפינן מיינה מודה צמקל
הטענה יצבע כו' שכתב צצומר חנס לאו אשומר חנס קאי דשומרין
אע"פ שלא הודו צמקל חייצין ליצבע הודאה מקל הטענה אפרשת
דאס כסף מלוה קאי (ס"ג) דקפס הוא דצעינן הודאה צצמקל וזי לא
מודה כלום חוקה אס טענת התוצע אמת לא היה יכול לו להעבי פניו
גדו"ל ולומר לא הלויתיה הלכך חפי' צצועה לא צעו אזל צציקדון
דליכא גמילות חסדים מעוין פניו וכופר הכל וצעי צצועה והאי תנא
דמתמינן אי צצירא ליה נמי דהאי אשר יאמר כי הוא זה צצלוה
משעתי הרי נאמר אלהים צצאי קרא דמשמע מומחין לשון שררה
ורצנות דממרגמינן ראה נחמין אלהים לפרעה (ס"ג) לשון רצנות
וליעבי מומחין: ואי קסבר. דהאי קרא לאו צצלוה משעתי: שישא
צצין. צצלוה הא מתלמא אלהים נפקא לן לקמן (דף י"ז): ואלהים
צצלוה לא כתיב: משום דר' חנינא. ומקנחא דרצנן הוא: בדרישה
וחקירה. כר"ך צצוק את העדים צציהו יום צציוו שעה הלוהו"ל:

שנאמר
צגופו ככלל הלכך צצא נמי כתיב ציה וזי לא תנא דיני ממונות הוא
אמינא הך משום דצגוייהו כצ"ד נקט להו ולעולם הוא הדין
לדיני מלוה להכי תנא דיני ממונות ותנא ומה"ל הן דיני ממונות
גזילות ומזלות למעוטי הודאות והלואות דלסך כן דכולן צמשמע
כיון דתנא דיני ממונות נישמוק: וצמאי. הלכתא שצירייהו תנא
לדיני מלוה למעוטייהו מאי: דברי חב"א. לקמן (דף י"ז) קאי
דפליגי צפרשה ואשמעינן ר' אבהו דצדין כולהו מודו דצעינן ג':
צמוחין. סמוחין ונעלו רשות מנשא לזון כדאמרינן לקמן צצירקין
(דף ה'): ומאי קסבר. תנא דידן דמעטייהו: אי קסבר עירוב
פרשיות כתיב כאן. דליכא למאן דלמר נהגול ע"ש (ב"ב דף ק"ו).

הפרשיות הכתובות צללה המשפטים מעורבבים הן שאלה
כחוב צפרשה זו שאינו יכול לעמוד צה אלא מומחין אחרת מהו
כגון אשר יאמר כי הוא זה (שמות כ"ב) דילפינן מיינה מודה צמקל
הטענה יצבע כו' שכתב צצומר חנס לאו אשומר חנס קאי דשומרין
אע"פ שלא הודו צמקל חייצין ליצבע הודאה מקל הטענה אפרשת
דאס כסף מלוה קאי (ס"ג) דקפס הוא דצעינן הודאה צצמקל וזי לא
מודה כלום חוקה אס טענת התוצע אמת לא היה יכול לו להעבי פניו
גדו"ל ולומר לא הלויתיה הלכך חפי' צצועה לא צעו אזל צציקדון
דליכא גמילות חסדים מעוין פניו וכופר הכל וצעי צצועה והאי תנא
דמתמינן אי צצירא ליה נמי דהאי אשר יאמר כי הוא זה צצלוה
משעתי הרי נאמר אלהים צצאי קרא דמשמע מומחין לשון שררה
ורצנות דממרגמינן ראה נחמין אלהים לפרעה (ס"ג) לשון רצנות
וליעבי מומחין: ואי קסבר. דהאי קרא לאו צצלוה משעתי: שישא
צצין. צצלוה הא מתלמא אלהים נפקא לן לקמן (דף י"ז): ואלהים
צצלוה לא כתיב: משום דר' חנינא. ומקנחא דרצנן הוא: בדרישה
וחקירה. כר"ך צצוק את העדים צציהו יום צציוו שעה הלוהו"ל:

שנאמר
צגופו ככלל הלכך צצא נמי כתיב ציה וזי לא תנא דיני ממונות הוא
אמינא הך משום דצגוייהו כצ"ד נקט להו ולעולם הוא הדין
לדיני מלוה להכי תנא דיני ממונות ותנא ומה"ל הן דיני ממונות
גזילות ומזלות למעוטי הודאות והלואות דלסך כן ד

א) ולקמן דף ע"ט
פירש"י (ג) ונ"י
הוספות בסורה לא: ד"ה
א"כ (ג) ולקמן ה': ה'
פז: ממונת וכו'.
ד) ב"ק טו. כמזכיר
מא[...]. (ה) ב"ק פג:
ו) ב"ק טו. (ז) ונ"ע
כמין. (ח) ונ"ע הוספות
בסורה לא: ד"ה א"כ.
ט) ע"י כחובות יג.
י) לקמן כט ע"ב.

דיני ממונות בשלשה פרק ראשון סנהדרין ג.

ג.

גא מ"י פ"ג מהלכות
נזק ממון הלכה ז'
ו"ה מ"ה מהלכות פה"ק הל' ט'
סנה ע"ש פ"ז טו ע"ש
ח"מ סנה פ"א סעיף א':

שנאמר משפט אחד יהיה לכם. ממונות כנפשות וכיון דכתיב דרישה ותקירה צדיני נפשות דכתיב (דמ"ג יג) ודרשת ותקרת הוא הדין לדיני ממונות: **שלא תנעול דלת.** שימנעו מלהלוות שמא יכפור והעדים יעו ולא תהא ערובן ממונות ויפסיד והכא נמי שמא לא ימלא

רבניו הננאל

שנאמר משפט אחד יהיה לכם ומה טעם אמרו ריבוי ממונות לא בעו דרישה ותקירה כד"ל ב"ק פ"ג הל' ט' כי כתיב ב"ק פ"ג הל' ט' ונ"ע כמין. (ח) ונ"ע הוספות בסורה לא: ד"ה א"כ. (ט) ע"י כחובות יג. (י) לקמן כט ע"ב.

שנאמר (ס) משפט אחד יהיה לכם ומה טעם אמרו דיני ממונות לא בעינן דרישה ותקירה כד"ל ב"ק פ"ג הל' ט' כי כתיב ב"ק פ"ג הל' ט' ונ"ע כמין. (ח) ונ"ע הוספות בסורה לא: ד"ה א"כ. (ט) ע"י כחובות יג. (י) לקמן כט ע"ב.

מומחין לכופו לדין: אלא בעתה בעו. הדיקות צדיני ממונות לא ישלמו לכיון דברשות רבנן קא נחמי הוו להו כמומחין וכל המומחה לז"ד אס טעה פטור משלם כדלקמן באחד דיני ממונות (דף ג'). הא שאינו מומחה חייב: כ"ש שכן שאתה נוע"ל דלת. דקבר ללמה טעו צי דינא ופטרי ליה ומפסידנא: **אי הכי. דהודאות והלואות שלשה צעין למה ליה לרבי אבהו לאוקומה למתניתין צמח הן קתני: תרתי קתני. מלי למימר דיני ממונות דהיינו הודאות והלואות בשלשה כל דהו וגזילות וחלונות צ"ל מומחין ומשום לחוקין דדיניהן לא כלליהו במד כללא: ועוד. אי חזא קתני למה לי למימני תרי זמני שלשה הכי איצטרי למימני דיני ממונות שהן גזילות וחלונות צ"ל: תרתי קתני. דודאי ג' צעין דעירוב פרישות כתיב כאן ומינהו דהדיקות קאי משום דרבי חנינא והכי קאמר דיני ממונות דהיינו הודאות והלואות בשלשה הדיקות וגזילות וחלונות בשלשה מומחין: **מדאורייתא חד נמי בשר. דהודאה והלואה דכתיב חשפוט לשון יחד ואין עירוב פרישות כאן ומתניתין ודאי תרתי קתני כדאמרן ומינה שלשה דהודאות והלואות לאו מדאורייתא אלא מדרבנן: גזירה שזיה משום יושבי קרנות. תגרין שזיה בקלין צטיב****

ליקוטי רש"י

כ"ש שכן אתה נוע"ל. דמיתלשן הפסוק על ד"י צ"ד עושין ולקמן ב"ק. ויחבי קרנות. ויחבי מניח כל ימות החול עושין כמורה ב"ק (פג). פ"א ניקא. שמייה מורה שור סס. קנשא. כי ה"כ דיעטריה שייקף שמירה על שמייה. פ"א ניקא. א"כ לא ימרוה עגלם של חוקי וא"כ בחוקי משמיהם מליהם א"כ חוקין אלא חוקין א"כ חוקא ללא חוקיה הלכך על מרייהו רמז לנטייתו וזה של שמו דין הוא לילשל כולה אלא דתמנעל סס כולה ומינה מה שמעלם צדק משלם (כחובות פא.). ממונא. דין הוא שישלמו וא"כ קנא ופקא מינה דלי מודה קממי דלחו ספקי לא מעטר (ב"ק טו.) ומשלים ע"פ (עלמן) (כחובות סס.).

הנהרות וציננים

א) בכתיב נוסף לציננים תרתי קתני ובישום רבי חנינא וכו'. וביה ב"ק (ע"י דק"ט) (ג) ב"ק פ"ג הל' ט' ונ"ע כמין. (ח) ונ"ע הוספות בסורה לא: ד"ה א"כ. (ט) ע"י כחובות יג. (י) לקמן כט ע"ב.

דינן וזכה את החייב ויחייב את הנוכח: דגמיר. משמע מחכמים ומדיינין הלכות דין מלוה: בעו לא יש"בו. דהא ברשות נחמי אפי' מדאורייתא: כ"ש שכן דנפישו יושבי קרנות. דלא איכפת לכו למיגמר: א"בא. דלומר מדאורייתא תלמא צעין לית ליה דשמואל: דלמר דייניהן דין: בית דין חצוף. שעברו על תקנת חכמים: היינו נזק היינו חב"ות. מאי קרי נזק ומאי קרי חב"ות הא נזק: אחד ממחמה דברים של חב"ות הוא ולימני חב"ות ולא צעין נזק: הצי נזק נמי היינו חב"ות. דשור חס שחבל אינו משלם אלא חצי נזק וכיון דתנא חב"ות קף חצי נזק במשמע: חב"ות ממונא הוא דאפתייהו דמי. חצי נזק קנסא הוא דקתס שוריים אינם נוגמים ולא היה לבעלים לשמרו כל זמן שלא הועד ולא צעין לשלומי מילי אלא קנסא הוא דקנסיה רתמנא כדי שירכה בשמירת שוריים: פ"א נוקא ממונא. דפרק ארבעה אבות (ב"ק דף טו.) פליגי צה דקסבר סתם שוריים נגמנים הם ומדינא כולהו צעין לשלומי דהוה ליה למיטעריה ורתמנא הוא דתס עליה: שאינו

תאמר מאי קושיא הא לא מחייב לשלם אלא נזק ונתן צד כדאמר באחד דיני ממונות (לקמן דף ג'). ויש לומר דפרק למאן דמחייב בלא נזק ונתן: **ועוד** ש"שה ש"שה למה. יי. איכא דוכתי דייק הכי ואיכא דוכתי דלא דייק: **ומדאורייתא** חד נמי בשר. פירש בקונטרס דקסבר אין עירוב פרישות כתיב כאן וקשה דא"כ צדק חשפוט למה לי לכן נראה דלפי' למאן דלית ליה עירוב פרישות קאמר: **אי אפשר דית בהו חד דגמיר.** דמאן דלא גמיר פסול: לדינא כדמוכח צה צור (לקמן דף ג'). דתנן זה פוסל דיניו של זה ופרקי בגמרא כל כמיניה דפסול לדיינים ומשי צערכאות דסוריא ופירש שס בקונטרס שהם יושבי קרנות ואע"ג דפליגי רבנן ואמרי אימתי זמנן שמציא עליהם ראיא שהם קרובים או פסולים הא לאו הכי לא מצי פסיל היינו דווקא צערכאות שנתמנו להיות לדיינים: **כ"ש דנפישו יושבי קרנות.** גם כאן פריך ומח זה כיון דתישת ליושבי קרנות הוה לן למימר טעו לא שאלו כד שאלו יתרחקו הנהו דגמירי ואו אי אפשר לדיכא מד דגמיר ופריך כ"ש דנפיש כ"ש ישלמו כ"ש שלמנו דיני ממונות שלא יטעו פן יחייבו לשלם: **לרבא** י"ת י"ה דשמואל. צה"ג פוסק כשמואל אע"ג דרבה פליג עליה משום (דף ג'). דרז נחמן קאי כותיה לקמן (דף ג'). והא דלמר דפרק צ' דכחובות (דף ג' וס) ג' ג' שיטת לקיים את השטר ומת אחד מהן ודילמא רבנן דצי רב אשי כשמואל סבירא לכו דמשמע דאין הלכה כשמואל ה"פ כשמואל צעלמא סבירא לכו בקיום וזהו אין הלכה כמותם: דאפילו רב נחמן דקאי כשמואל דשנים שדו דייניהן דין מודה דקיום שטרות צ"ל כדאמר בחובות סס (ב"ק דף ג' וס) וכן הא דלמר צה צור (לקמן דף ג' וס) ג' ג' שיטת צעלמא סבירא לכו באודייתא וכתיב בהודאה פני שנים בלא קנין וזהו אין הלכה כמותו כדאמר התם: פני שנים וקנו מידו כותצין ופני שלשה כותצין ואפילו לא קנו מידו וכדמפרש התם דקצעי דוכתי ושלתי מומחין ליה: **נזק** היינו חב"ות. לאו צבור שהיק שור קאמר דהא איתא בהחובות (ב"ק דף פד: וס) דגובין אוחו משום דקצעי דוכתי ושלתי מומחין אלא צבור שהיק אדם והא דקאמר משום דקצעי דוכתי ושלתי מומחין ליה: **כ"ש דקאמר** (ב"ק דף פד: וס) וס) ומינהו נראה דאורייתא צבור שור אף צבור דאליק שור דהא מסיק בהחובות (ס דף פד: וס) דהא דגובין צבור נזקי שור צבור היינו דווקא נזקי שור ורגל דמועדין מתחלתו אצל נזקי שור קצין אמרינן התם דאין מועד צבול: (ס דף פד: וס)

חשק שלמה על ר"ח
(ה) מנא פ"ג י"ב דמ"ה.

תורה אור השלם

א) משפט אחד יהיה לכם פג' ב"ק פ"ג הל' ט' ונ"ע כמין. (ח) ונ"ע הוספות בסורה לא: ד"ה א"כ. (ט) ע"י כחובות יג. (י) לקמן כט ע"ב.

א) משפט אחד יהיה לכם פג' ב"ק פ"ג הל' ט' ונ"ע כמין. (ח) ונ"ע הוספות בסורה לא: ד"ה א"כ. (ט) ע"י כחובות יג. (י) לקמן כט ע"ב.

מ ר ג ל י ו ת ה י ם

ס נ ה ד ר י ן

ב' ע"א

לירושלמי הכא ובס' חקר הלכה לבעל אור חדש בחקירה כ' (בדה"ס ס"ט ע"א).

ג. רש"י ד"ה גזילות וחבלות בשלשה, גזילות כופר בפקדון כו' וכן החוטף מיד חבירו הוי גזלן כגון ויגזול את החנית מיד המצרי נקט רבינו שני סוגי גזילה. כופר וחוטף, להטעים מה שנקטה המשנה „גזילות וחבלות” לשון רבים ולא „גזילה וחבלה” כאשר נקטה אחרי כן „נזק ואונס”, לכן העיר רש"י שבגזילה ישנם כמה סוגים, הכופר בפקדון ואינו מחזירו דהוי כגזול מרשות המפקיד שהמקום שבו הפקדון נחשב כרשות המפקיד (ע' ברא"ש פסחים פ"א סוף אות ד שכתב כיון שהשאלו הנפקד ביתו לשמירת ממונו קרינו ביה ביתו של המפקיד) או חוטף ממש מיד חבירו, ובכללו גם גניבה ע' תוס' ב"ק פ"ד ב ד"ה אי נמי ושו"ת בית שלמה חו"מ סי' א.

אמנם לכאורה איפכא הו"ל למינקט גזילות החוטף מיד חבירו כו' וכן כופר בפקדון כו' שהרי אמרו בב"ק ע"ט רע"א גזלן היכי דמי אמר ר' אבוהו כגון ויגזול את החנית כו' וע' רש"י לק' כ"ו ב ד"ה גזלן דאורייתא, ביומא ע"ד א ד"ה מדאורייתא ובב"מ ק"א א ד"ה גזל, אולם הנה לק' ע"ב אמרו שעיקר שלשה ילפינן מגזילה דכופר בפקדון דכתיב ג' פעמים אלהים בפרשת ונקרב בעה"ב אל האלהים, וברש"י דהאי קרא בשומר חנם וזה טוענו ששלח יד בפקדונו דהיינו גזילות, וכיון דמפקדון ילפינן נקט רש"י בראשונה הכופר בפקדון והוסיף וכן החוטף כו', ויעוין במגיד משנה שתמה על הרמב"ם שם למה נקט הך דב"ק ע"ט ויגזול את החנית כו' הרי מבואר בב"מ ק"א א שהכובש שכר שכיר עובר גם משום לא תגזול והרי הוא לא חטף מידו, וע' שו"ת חכם צבי סי' כ"ז.

ד. עור שם ברש"י: בכופר בפקדון רממשלח בו יד הוי גזלן, צ"ע דהרי כופר בפקדון הוי גזלן גם טרם ששלח בו יד, וכששלח בו יד הוי גזלן אף אם לא כפר ע' ב"מ מ"ג ב, ובערוך לגר הגיה ברש"י כופר בפקדון או ששלח בו יד, וכן היא בתדושי הר"ן שכ' הן שחטף אינה חפץ או שלח יד או כופר בפקדון, והיינו כשכופר לפני ב"ד ע' רמב"ם הל' גזילה פ"ג הי"ד, אבל שלא בפני בית דין הוי כחושב לשלוח יד ואינו חייב עד שיעשה קנין ע' ב"מ מ"א א ועמש"כ בתדושי הר"מ (צ"ג ע"ג) ובשו"ת אבני נזר מהגר"א מסוכטשוב חו"מ סי' א.

ה. עור שם ברש"י: כגון ויגזול את החנית מיד המצרי, נקט רבינו ילפותא דר' אבוהו ולא ילפותא דר' יוחנן מבעלי שכם (ע' לעיל אות ג) וכן נקט הרמב"ם בהל' גזילה פ"א הי"ג משום דס"ל שלדינא לא פליגי ר' אבוהו ור' יוחנן ע' לחם משנה שם ולכן הביא קרא דמחזור יותר ראה אשר הבאתי להלן ליד ב אות יב.

ו. גזילות וחבלות בשלשה, בפיהמ"ש להרמב"ם כ' הטעם להיות אלה הדברים בשלשה אנשים היא מ"ש רחמנא בדיני ממונות עד אלהים יבא דבר שניהם, ואין אלהים פחות משנים ומהעיקר שהדיינים לא יהיו זוגין כו', והנה זה בלתי מובן שהרי לק' ג' ע"ב יליף ר' יאשיה שלשה מדכתיב ג' אלהים בפרשה ור' יונתן אמר אין דורשין תחילות אלא מונין ב' אלהים שהווכרו בפרשה ואין ב"ד שקול מוסיפין עוד אחד, ואין מי שילמוד לשני דיינים ממלת „אלהים” עצמה, אמנם בס' ראש דברי שי"ר [טהראן תרל"ז] אות י"ט הגיה, וכיון לנוסחה שבפיהמ"ש עם המקור הערבי [האלו תרנ"ד] ושם הנוסחה: מ"ש רחמנא בדיני ממונות עד האלהים ואין פחות שנים

א. דיני ממונות בשלשה, ובתוס' אחר ששנה דינים בתלתא כבי משמיעני בכמה דיני אותן כו', כבר נשאל רב שרידא גאון על סדור המסכתות בכל סדר וסדר אם נסדרו כהוגן, ומה טעם הקדימו כפורים [יומא] לשקלים, וסוכה ליום טוב [ביצה], ושתייהן לראש השנה, וכן מסכת ומסכת שלא נסדרה עם חברתה לפי הענין, ועל זה השיב הגאון באגרתו הנודעת: לענין מסכייתא דחיותן דאית בהון מוקדם ומאוחר, רבי כד סדרינהו למתניתין לא סדרינן למסכייתא חדא בתר חברתה אלא חדא חדא תנייא באפי נפשה ולא ידעינן האי תני ברישא וכו', ואי אית מאן דניתא ליה לאקדומי ולאחרי הרשות בידו, ואע"ג דחזונון מסכייתא דקאמרינן מכדי תנא ממסכתא פלונית סליק כגון מסכת סוטה דקאמרינן בתלמודא מכדי תנא ממסכת נזיר קא סליק, וכגון מס' שבועות דקאמרינן מכדי תנא ממכות סליק אלמא דיש סדר... והנה חסירה תשובת הגאון על זה, ויתכן שדעתו כי מסכתות אשר לא פורש בתלמוד טעם סדורה הרשות לאקדומי ולאחורי.

אמנם רבינו הגדול הרמב"ם בפתיחתו לפירוש המשנה השתדל לתת סדר הגיוני למשנה, וראה בספרי יסוד המשנה ועריכתה פרק שלישי שהערתי על כמה פרטים בלתי מובנים אשר נמוקי רבינו לקישור סדר המסכתות והבאתי שרבינו הקדוש בערכו משנתו הקדים בכל סדר אלו המסכתות דנפשי מיליהו [ראה נדרים ב' סע"ב], מראש סידר המסכתות הכוללות הרבה פרקים ואחרי כן המסכתות הקטנות, כמו בסדר מועד, בראשונה שבת הכוללת כ"ד פרק, אחריה עירובין י' פרקים, אחריהן פסחים י' פרקים, שקלים ח' פרקים, יומא ח' פרקים, סוכה ה' פרקים, ביצה ה' פרקים, ראש השנה ד' פרקים, תענית ד' פרקים, מגילה ד' פרקים, מועד קטן ג' פרקים וחגיגה ג' פרקים, כן בסדר נשים שבראשו מס' יבמות כוללת ט"ו פרק, אחריה כתובות י"ג, נדרים י"א, נזיר ט', סוטה ט', גטין ט', ולבסוף קדושין ד' פרקים, וכמו כן בסדר נזיקין שנודע כי השלש בבות קמא מציעא וכתרא הנין חדא מסכתא (ראה בבא קמא ק"ב סע"ב ומבואר במדרש חזית פס' ראשו כחם פ' נזיקין כוללת שלשים פרקים), אחריה סנהדרין שבכללה גם מסכת מכות שהן ביתד מסכת אחת (ראה הקדמת הרמב"ם לפיהמ"ש שכתב מסכת מכות היא נקשרת בנוסחאות עם מס' סנהדרין ובכללה היא מנויה כו' וברלב"ג עה"ת פ' משפטים כ"א בשורש הרביעי, ושם שורש ט"ז שמציינן „פרק י"ג מסנהדרין” מה שלפנינו במכות פרק שני, שאחרי אשר נסדרו במס' סנהדרין עונשי ארבע מיתות אלו הן הנסקליו, אלו הן הנשרפין ובו אלו הן הנחרגין, ואח"כ אלו הן הנחנקין חוזר בפרק י"ג לאלו הן הגולין ואחרי אלו הן הלוקין, וראה בגנזי שכטר ח"ב קטעים מכתבי הגאונים ע' שצ"ה ובמלאכת שלמה סוף מכות ומש"כ בספרי זה להלן כ"א א אות יז) שכוללת י"ד פרק, אחריה שבועות ח' פרקים, עדיות ח', עבודה זרה ה', אבות ה', ובסופו הוריות ג' פרקים, וראה בספרי הנזכר גם על סדר שאר הסדרים, ובוה מובן למה נסדרה מס' ראש השנה אחרי יומא וסוכה, סדר נשים מתחיל ביבמות, וקדושין נסדר אחרי גטין, וכן אשר הוסדרה מסכת סנהדרין אחרי התלתא בבי.

ב. שם בתוס', הא ולא תני כופר ושלשים של עבד כו', ע' תוס' ב"ק ה' ע"א ד"ה למעוטי מסור כו' הוה מצי למימר למעוטי כופר ושלשים של עבד והא דלא קתני לה כו', ועמש"כ במרה"פ מרגליות הים / מרגליות, ראובן בו משת {עמוד 5} (726077)

ה"ק³³ ראשון תחלה נאמר לומר שיבואו לפני הדיין. ועוד³⁴ דר' יאשיה בעי נמי מומחין ובוזה לא פליגי. כך הק' רבותינו הצרפתים ז"ל. ואני אומר דפירש"י ז"ל נכון דכי אמרי' לקמן גבי בסכות דל חד לגופיה משום דאי לאו קרא לא הוה ידעין מצות סוכה, והילכך מוקמי' קרא קמא למצות סוכה, אבל הכא בלאו קרא קמא ידעי' דלפני דיין אתו, ובהני קשה (בסיפא וכלהו) [דל לגופיה ובלאון] הני קראי ידעי' דחד כשר, [ונ]כיון שכן היאך נאמר דל חד לגופיה דאמר רחמנא דליתו (סהדי) גבי דינא דזה בלאו האי קרא ידעי' האי, אלא ה"ק ראשון תחלה (ואמר) [נאמר] שצונו הקב"ה לבא לפני הדיינים מומחים, דמומחה ודאי לא ידענא אי לאו האי קרא. מ"מ יש לתמוה דאלהים ג' למה נכתב, דודאי מאלהים קמא אי לא הוו כתיבי תרי אלהים (מאי) [הוה] חזינן חד דיין מומחה, דפחות מחד ליכא למימר, והילכך כי כתב רחמנא אלהים שנים) הו"ל למימר דלרבוויי (ג') [ב'] אתא,

דאי לא אמאי כתביה מאלהים קמא ידעי' חד, וג' נמי הו"ל למימר דלרבוויי ג' אתא, דהא אי לא כתיב אלא תרי ידעי' דתרי בעי, והילכך הו"ל למימר דאלהים [ג'] אתא לרבוויי דיין ג'. ולקמן (ד:) נמי לרבנן דמוקי חד בסכות לסככה וחד לגופיה על כרחך (כלהו) [בלאון] הנהו תרי [קראי] בתראי הוה חזינן חד דופן³⁵, והלכך כשנכתב א' ³⁶ הו"ל לרבוויי דופן ב', וג' לרבות דופן ג' וכו'. ונ"ל³⁷ דמדה היא בתורה דכי נחית למניינא, כלומר לג' [און] יותר אין הראשון מן המנין, אלא תחלה אמר עשה סוכה או יהיה לכם אלהים והדר מפרש כמה איירי, [אבל] כשיש שם שנים אמרינן דראשון לגופיה אתא וחזינן מניה חד, ושני [לא] למניינא אתא אלא לדרשא אחריתי אתי³⁸.

א"כ ליכתוב קרא ונקרב בעל הבית אל השופט. יש לתמוה מה לי אל השופט מה לי אל האלהים. ועוד לרש"י דפי' דפסוק ראשון לאשמעי' מומחי' אתא אי כתיב אל

סככא לא בעי קרא, וא"כ לא דרשי' אפי' אי לא איצטריך לגופיה. [וכן יש להקשות להצד בגמ' דלרבנן דלי' חד לגופי' וחד לסככא]. וע"ע לקמן בסמוך מה שפי' בזה בחי' הר"ן דלרש"י איצטריכו ב' קראי לסככא. 33 כ"פ הרמ"ה, וע' בדבריו לקמן ד' א' ד"ה ואי קשיא. 34 כן הק' חוס' ד"ה אין וסוכה ו' ב' והרמ"ה על פירש"י. וע' מה שיישב רבינו לקמן ד"ה א"כ בקו' זו לרש"י. 35 לכאור' כונתו דאף דאיצטריך חד לגופי' לעיקר מצות סוכה, כמבואר בדבריו לעיל וברמ"ה, מ"מ כיון דשמעי' כבר סככא מאידך קרא, ע"כ אחא למימר דליתבי בסוכה שיש לה עכ"פ גם דופן א' מלבד הסכך. וע' בחי' הר"ן שהק' כעיי"ז, ותי' דקרא דלגופי' אשמועי' עיקר מצות סככא ואפי' על ד' קונדיסין, וקרא דסככא לדיני הסכך שלא מן העשוי ולא מדבר הפסול לסכך (ובערול"ג סוכה ו' ב' הק' ע"ז דהנך ילפי' התם מקרא אחרונא). אמנם ברמ"ה ד' ב' נראה דהא ל"ק לי' כלל, וסככא בעי קרא

באפי נפשה, דמקרא דלגופי' לא שמעי' אלא מצות ישיבה בלחוד אבל דינא דסוכה קרא אחרונא בעי. ורק לר"ש סככא לא בעי קרא ואתיא ממילא מקרא דלגופי', דבלא סכך לא מקרי סוכה. וכ"נ בריטב"א סוכה שם, וכן ביחוסי תו"א ערך בר פדא. וצ"ב. והתוס' נקטו דע"כ לא איצטריך לגופי' כלל אם לא לסככא, והוכיחו מזה דלא כשי' רש"י וכנ"ל. 36 ר"ל עוד א', והיינו פעם ב'. 37 כ לי'. ופי' זה כשי' התוס' שם. 38 נראה שר"ל דאלהים משמע תרי, אלא דבהני דאתו למנינא דרשי' שבכל פעם בא להוסיף עוד דיין א' על מניינם הכללי. אבל בהך אלהים קמא דלא אתי למניינא משום דאין דורשין תחילות ומידה היא דקמא לא אתא למניינא, א"כ אכתי אית לן למדרש למניינא הדיין הב' שבכלל משמעות חיבת אלהים זו. ועיי' תי' דשני לא אתא למנינא. נואמנ' ע' מאירי שביאר בהא דפליגי רבי זרבנן אי ידשיעון כתי' כו', דמאלהים לחוד לא שמעי' תרי שאין לך רבוי במלח אלהים

דיינין⁴³, ולא היה לו לומר לשון (אחר) [אחד] בכלם מאחר שאינם (נר') [שוין]. ור' יונתן אומר דלישנא בעלמא⁴⁴ נקט כדאמרי אינשי מאן דא"ל דינא ליקרב גבי דיינא, דס"ל לר' יונתן דמשופט לא משמע מומחה, אלא (ד)אלהים משמ' מומחה⁴⁵ וידוע ורגילין בני אדם אצלו, כך נ"ל לדחוק ולפרש וצ"ע⁴⁶.

אימור דשמעת ליה לר' יהודה בסנהדרי גדול' דכתיבי קראי. פי' דכיון דאמר ליה רחמנא למשה אספה לי ע' איש⁴⁷ ודאי אי הוה צריך יותר היה אומר כן כמו כן, אבל הכא דלא כתוב מנין ממש אלא דכתי' אלהים איכא למימר שלא חש לכתוב יותר משום דעבידי (כן דעת') [ב"ד] נוטה⁴⁸. ויש מי שמדקדק מדכתי' וישארו שני אנשים במחנה, ומשה לא בירר אלא ע"ב, והיאך

ומשופט לא שמעי' אלא מומחה. ולפי"ז הא דאמרי' דלישנא בעלמא נקט הוא כפשוטו שבאמת אין כוזה נ"מ לדינא, אלא כדאמרי אינשי כו', וכ"פ במרומי שדה שם. ולתוס' והרמ"ה מפרשי' דהא דנקט ל' אלהים דמשמע דוקא מומחין באמת לא איצטריך אלא נקט לישנא דעלמא. ולכאו' כ"מ גם ל' רש"י אצל דיינן הרגיל ולא אצל הדיוט. ומשמע דל' זה ממעט הדיוט. ול"מ דקאמר רק כלישנא דעלמא שהולכים אצל הרגיל, ולא למעוטי מי שאינו מומחה). 42 היינו למניינא דדיינים – להוסיף עוד דיינן, לא שמעי' מינה, וכב' הפירושים דלעיל, אי משום דאיצטריך למומחה, ואי משום דמדה היא דקמא לא אתא למניינא. 43 היינו למניינא דדיינים – שיהיו ב' דיינים. 44 כ"ה בדק"ס, ולפנינו דעלמא. 45 כ נוסף: ודיין ידוע. 46 פי' רבינו הועתק בלשונו בחי' הר"ן ותוקן כאן על פיו. וע' מה שפי' הרמ"ה ע"פ דרכו דקמא לגופי' איצטריך דליזיל גבי דיינא. 47 כ"ה בר"ח ומאירי דכתיבי קראי היינו קרא דאספה לי וגו', וכ"מ פשטות ל' רש"י שציינן ע"ז לסוגיא דלקמ' בשלהי פרקין, והיינו הך קרא. 48 הובא בחי' הר"ן, וע' גם בתו"ט שפי' כן והגיה עפ"ז ל' הגמ', ועמ"ש ע"ז בשער יוסף הוריות ד' ב' ד"ה או שלא

השופט לא שמעי' מיניה מומחים. והתוס' ז"ל³⁹ גורסים אל המשפט ומדכת' אל האלהים ש"מ למניינא אתא. [אבל] לפי פירש"י ז"ל ק"ל הא דמשופט לא חזי' מומחין. ועוד דקאמר⁴⁰ רבי יונתן כדאמרי אינשי מאן דאית ליה דינא ליקרב גבי דיינא, מה לי שופטים מה לי אלהים. ונ"ל לפרש כך לפי פירש"י ז"ל, א"כ ליכתוב קרא ונקרב בעל הבית אל השופט, דהשופט נמי משמע שופט ידוע [ש]הוא מומחה⁴¹, [ו]כיון דאלהים (קאמ') [קמא] לא אתא לאשמעי' אלא מומחה דלדיין⁴² לא איצטריך לאשמעי' (כדבריייתא) [כדברירנא], וכיון שכן לא היה [לן] לומר אלהים דקרא קמא (ד)כ[ב]שאר קראי, דהא (למאן דאמ') [לא דמי] (ד)[ל]אלהים בתראי, דאלהים קמא לא אתא אלא לאשמעי' מומחין והני בתראי אתו לאשמעי' בין מומחים בין

שהרי אף ליחיד היא אמורה. וע"ע בחי' הר"ן - אליבא דפירש"י דאין דורשין תחילות משום דאיצטריך לגופי' - וא"ת ומי איכא למ"ד דקרא קמא לא איצטריך לגופי' ומ"ט דמאן דדריש תחילות. י"ל ה"מ היכא דליכא אלא חד קרא, אבל היכא דאיכא תרי ותלתא קראי דמדהני לדרשא האי נמי לדרשא. 39 הובא גם בחי' הר"ן בשם התוס', וע' גם במאירי שגרס הכי. וכ"ה בילקו"ש משפטים רמז שמ"ו. 40 ד: דהאמר. 41 ע' גם בס' הכריתות ח"ה ש"א סי' כ"א דע"כ משופט משמע מומחה והיינו דאל"כ איצטריך אלהים לאשמעי' מומחה. והיינו כפירש"י בסוגיין דה"ט דלא דרשי' תחילות. (וע' גם ביד דוד ומרומי שדה דסתם שופטים דקרא במומחין. וע' גם ערול"ג סוכה ו' ב'). והתוס' והרמ"ה נקטו דגם ר' יאשיה מודה לריו"ג דשופט ל"מ מומחה. (ולפי' רבינו מאי דאמרי' לריו"ג כדאמרי אינשי כו', היינו דדוקא מאלהים שמעי' מומחה דהוא לישנא דעלמא דמשמע מומחה וידוע כו'. וכן פי' ביחוסי תו"א שם. אבל בס' הכריתות שם פי' כדאמרי אינשי כו' היינו רגיל לדון דינא, ושופט דקרא הוה משמע מומחה ולא רגיל. והיינו דגם לריו"ג שמעי' מומחה אף משופט, וכ' אלהים משום לישנא בעלמא שילך אצל הרגיל בדינים,

משפטים

מכילתא

פרשה כ

שכמ

לכן כה אמר יי' אלהי ישראל והלא כבר נאמר (ירמיה לב) אלהי כל בשר ומה תלמוד לומר אלהי ישראל אלא על ישראל יחד שמו ביותר. כיוצא בו (תהלים ג) שמעה עמי ואדברה ישראל ואעידה בך אלהים אלהיך אנכי לא על זבחין אוכיחך ועולותיך נגדי תמיד אלהים אני לכל באי העולם אף על פי כן לא ייחדתי שמי אלא על עמי ישראל:

על החלבים הואיל ואיברים מתנה לאשים והחלבים מתנה לאשים אם למדת על איברים שאינם נפסלין בלינה על גבי ^ע המערכה יכול אף החלבים לא יהיו נפסלין בלינה על גבי הרצפה תלמוד לומר לא ילין חלב חגי עד בקר לענין שאמרנו:

ראשית ביכורי אדמתך. למה נאמרה פרשה זו לפי שנא' (דברים כו) ולקחת מראשית כל פרי האדמה אין לי אלא פירות דרך ביכורים משקין מנין תלמוד לומר תביא בית יי' אלהיך מכל מקום. ומה הפרש בין אלו לאלו אלא אלו מביאין וקורין ואלו מביאין ואין קורין: (שם) ^ע אשר תביא מארצך. להוציא אריסין וחבורות והגזלן והסקריקון: ^ע אשר יי' אלהינו. להוציא גרים ועבדים: נותן לנו. להוציא נשים טומטום ואנדרוגינס משמע מוציאן שלא יקראו ומוציאן שלא יביאו תלמוד לומר תביא מכל מקום. ומה הפרש בין אלו לאלו אלו מביאין וקורין ואלו מביאין ואין קורין:

ל תבשל גדי בחלב אמו. רבי שמעון אומר מפני מה נאמר בג' מקומות כנגד שלש בריתות שכרת הקדוש ברוך הוא עם ישראל אחת בחורב ואחת

תזבח על חמץ דם זבחי. לא תשחט את הפסח ועדיין חמץ קים דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר אין לי אלא זביחה זריקה מנין תלמוד לומר (דברים יב) דם זבחיך. רבי יהודה אומר הזבח שכלו שלי ואי זה זה תמיד:

ל ילין חלב חגי עד בקר. בא הכתוב ללמדך על החלבים שהם נפסלין בלינה ^ע על גבי הרצפה. וזכיתי לדון על האיברים הואיל והחלבים מתנה על האשים ואיברים מתנה לאשים אם למדת על החלבים שהם נפסלין בלינה על גבי הרצפה יכול איברים יהוא נפסלין בלינה ^ע על גבי המערכה תלמוד לומר לא ילין חלב חגי עד בקר. אחר שלמדת על האיברים שאין נפסלין בלינה על גבי המערכה וזכיתי לדון

הנהות הגר' א נא. בכורי אדמתך להוציא כו': גב. אשר נשבע ה' לאבותינו להוציא גרים ועבדים. לתת לנו להוציא נשים כו':

זית רענן שכולו שלי. שחמדי כולה כליל, ואסור לשחטו ערב פסח על החמץ. ועיי' פסחים פ"ה [ס"ג]: דרך בכורים משקין מנין וכו'. פי' שדרך ענבים והניא משקין מנין תלמוד לומר תביא, ומ"מ ^ע על רש"י בחולין דף ק"כ ש"כ דלפינן מאשר תביא מארצך, והכא לפינן מתביא דהכא: ביכורים. והחכירות. אריס היינו למחנה ולשליש ולרביע, וחכירות שנותן לצעל הניח דבר קצוב בכל שנה: אשר ה' אלקיך להוציא גרים ועבדים. שלהן לא נתן הקצ"ה הארץ, וא"כ אף על פי שקנו קרקע אין מביאין: נותן ^ע דף. משמע דוקא לזכרים לאפוקי נשים, ואע"פ שנתנו ללפחד נטלו חלק בארץ, היינו חלק אביהן, ועיין סוף מעשר שני: כנגד ג' בריתות. ^ע מה ענין זה לזה, למה פרט מזהו זו דוקא ג' פעמים, ואפשר לפי שמכח שהמלאכים אכלו בשר נחלצ לא יכלו המלאכים לקבל המורה וקבלוהו ישראל, לכן נכח' בכל פעם שכרת ברית עמהם:

הנהות וביאורים שנגז. על גבי הרצפה האיברים הואיל: שנגז. על גבי המערכה אחר שלמדת [כו] ע"ל בקונטרס, וליחא לפנינו: שנגז. המערכה אף החלבים לא יהיו נפסלין בלינה ע"ג המערכה הא מה ח"ל לא:

הנצי"ב ברכת

אין לי אלא פירות דרך בכורים משקין מנין ת"ל תביא כו'. למ"ש רש"י בחולין ק"כ ז' ד"ה אין מביאין ביכורים משקה, משמע דה"פ ואי אתה מביא ממחומר להקדש לשם ביכורים משקה, ור"ל שאם לא הקדיש וקרא שם צעודו פרי אינו ביכורים, הביא ענבים ודרכן יכול להביא לירושלים ולביהמ"ק, לר"ל כל משקה ולר"י דוקא יין ושמן. והא דתנן בשלהי מס' חלה, דיוסף הכהן הביא ביכורי יין ושמן ולא קיבלו ממנו, היינו שלא קרא שם אלא כשהיו יין ושמן. ויש לפרש הא דירושלמי והביא הר"ש שם דשלא צרן מתחילה לכך, ר"ל שלא קרא שם ביכורים משעת צלירה. אבל הרמב"ם ז"ל שם צפ"י המשניות סובר דפליגי, ופסק ללא כר' יהושע, ומפרש הא דהביא ענבים ודרכן, ר"ל אחר שכבר הביא לביהמ"ק ודרכן

בערכות מואב ואחת בהר גריזים והר עיבל. רבי יאשיה אומר הראשון תחלה נאמר ואין דורשין תחלות ^ג שני לו מה דין בהמה טהורה מטמאה במשא וטמאה מטמאה במשא אם למדת על טהורה שכשרה אסור להתבשל בחלב ^ט יכול אף טמאה אסור להתבשל בחלב תלמוד לומר בחלב אמו ולא בחלב טמאה ^י ולא בחלב אדם. רבי יונתן אומר

מפני מה נאמרה בשלש מקומות אחת לבהמה ואחת לחיה ואחת לעוף. אבא חנן משום רבי אלעזר מפני מה נאמר בשלשה מקומות אחת לבהמה גסה ואחת לעזים ואחת לרחלים. רבי שמעון בן אלעזר אומר מפני מה נאמר בשלשה מקומות אחת לבהמה גסה ואחת לדקה ואחת לחיה. דבר אחר אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה ואחד איסור בישול. דבר

הנהגות הגר"א נג. שני למה נאמר שיכול בהמה טהורה כו': נד. שלישי בחלב אמו ולא בחלב אדם:

זית רענן א' לבהמה דקה. ל"ל דס"ל גדי בהמה דקה משמע, ופעם שנים לרבות גסה:

הנהגות וביאורים שנה. שני לו מפני הדין: שנו. יכול אף טמאה כשרה אסור להתבשל כו' ולא בחלב טמאה שבשלו בחלב אמו ולא בחלב אדם:

ברכת הנצי"ב
 אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה. ועי' בכורות ד' ו' ב', צ"ח בהנאה נמי אסור, ולר"ש דשרי בהנאה, משכחה לה למלקי על ציטוליה, הרי דבהנאה לא אמר למילקיה כמו ציטול, מצוה דאין לוקין על הנאה. והנה ידוע מש"כ הרמב"ם פ"ח ממאכלא"ס הט"ו שאין לוקין על הנאה, וכבר תמה ע"י המל"מ בהל' יפה"ט דצפי' אי' בפסחי' ד' כ"ד צ"א א"ד אמר ר"א אר"י כל איסורי' שבחורה אין לוקין עליהן אלא דרך הנאתן, למעוטי מאי א"ר שימי צ"א למעוטי שאם הניח חלב מי ע"ג מכמו שהוא פטור, ועי' פירש"י, ומצוה שאם סך בשמן של אה"ג שלוקה. ואני אוסיף לתמוה מדאי' צ"ק ד' מ"א אי' אי' ס"ד דלא יאכל את בשרו להנאה קאמי א"כ לכחוד רחמנא לא יהנה, א"כ לא יאכל, את בשרו למה לי כו', ואי איתא היאך אפשר לכחוד לא יהנה, שהרי אז צודאי היו מלקין על הנאה, אלא ע"כ דבאמת לוקין על הנאה. ומו קשה דצירו' פסחים פ"ב מצוה דלר' אבהו לוקין על הנאה וז"ל ר' אבהו בשם ר' אלעזר כ"מ שנא' לא תאכל לא תאכלו את חופש אה"ג כאיסור אכיל' עד שיצא הכחוד ויפרש לך כשם שפירש לך באצר מן החי ונבילה, וכי מה פירש באמה"ח ובשר בשדה עריפה לא תאכלו לכלב משליכון אומו, וכי מה פירש לך נבילה לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך וגו' כו', ר"א בשם ר' יוחנן העושה אספליית משור הנסקל ומחמץ שעבר עליו הפסח אינו לוקה, שאין ל"ת שבו מחזור, מכלאי הכרם לוקה אר"ח פן מוקדש פן מוקד אש, מערלה לריכה כו', ר"ז בעא קומי ר"א הכא מימר הכין והכא מימר הכין, א"ל חדא בשם ר"י חדא בשם ר"א, ר"א בש"ר יוחנן כ"מ שנא' לא תאכל לא תאכלו אין אתה תופש אה"ג כאיסור אכילה, לא תאכל לא יאכל את חופש אה"ג כאיסור אכילה בנין אב שצולן וכל חטאת אשר יוצא מדמה וגו' לא תאכל באש משרף, מני חזקיה מסייע לר' יוחנן כו', הרי דלרבי אבהו בשם ר"א שהוא כר' אבהו בש"ס דילן ודאי לוקה, וממילא מוכח מדלא קאמר הש"ס דילן מאי איכא בין חזקיה לר"א מלקות על הנאה, ש"מ דגם לחזקיה לוקין. ואע"ג דצירו' אי' לר' יוחנן דקאי שם בשיטת חזקיה אינו לוקה, היינו משום דס"ל

הנצי"ב
 דאע"ג דכמיז לא יאכל לא ממשמעות נ"ל אה"ג, אלא מבנין אב דכמיז בחטאת הפנימית, ומש"ה קרי ליה אינו מחזור, אבל לש"ס דילן דנ"ל ממשמעות הלשון לא יאכל משמע לא יהא בהן הימר אכילה, באמת לוקה כמו לר' אבהו דס"ל דהנאה נכלל ביה בלשון אכילה. ומו דהא מיהא דלר' אבהו ודאי לוקה והרמב"ם הביא גם הא דר"א ואמאי פסק שאינו לוקה על הנאה. אבל באמת נימוקו עמו דלדרכה לפי דרשה לחזקיה בש"ס דילן לא יהא בהן הימר אכילה וכפירש"י דסתם הנאה לידי אכילה הם באות שלוקה בדמים דבר מאלל, וא"כ גם חזי שעור בכלל, שהרי יוכל לקנות בו שעור איזה מאלל. ובאמת כתב הרמב"ם בה' חו"מ פ"א האוכל חמץ עגמו בפסח כ"ש ה"ז אסור מה"ח שנאמר לא יאכל חמץ, ומצוה בשו"מ מהרלב"ח ובס' מעשה רוקח שהיא דרשה לחזקיה לא יהא בהן הימר אכילה, וא"כ כשם שניתן הל"מ שאין לוקין על ח"ש ה"ג אין לוקין על אה"ג, וכך היא הלכה שאין לוקין אלא על אכילה עגמו, ולא על הימר אכילה. [ובאמת מעילה שאזהרתה ג"כ מדכמיז לא תוכל לאכול בשעריך כמצוה צריש ה' מעילה, ולוקין על הנאה כמצוה בפסחים ד' ל"ג אי' הויד במעילה באזהר', ה"ג דלוקה על ח"ש רק שיהא בו ש"פ כמצוה שם. ומיושבת צוה קו' המוס' שם ד"ה אף, שהק' אמאי לא נימא לרבנן דס"ל מעילה באזהרה דצעינן כוית כתרומה, והשחא ניחא דכיון דעל הנאה באזהרה, ה"ג על ח"ש באזהרה, משא"כ לרבי דס"ל צמיחה והוא על אכילה דוקא כמש"כ החו' שם ד"ה ומינה, מש"ה שפיר צעי כוית לחיוב מיתה]. ומעמה לחזקיה דילן ודאי אין לוקין על הנאה אפי' בכלה"כ ובצ"ח, דכללא הוא כל שאין לוקין על ח"ש אין לוקין על הנאה, דתרווייהו בכלל לא יהא בהן הימר אכילה, וא"כ ע"כ גם לר' אבהו אין לוקין מדלא קאמר דבהא א"צ. ולא תקשה הא צירושלמי מצוה דלר"י חייב מלקות, דבאמת בלשון ר' אבהו כדרך שפרט לך נבילה ג"כ יש חרי סוגיות בש"ס דילן, דפסחים שם מצוה דמיחורא נ"ל ולא אחי אלא לר"מ דקאמר אחד גר ואחד א"י בין צמחירה בין צמחינה, והוא מיוחר ללמד דבכ"מ הנאה בכלל אכילה, ולא

ובכן דיניהם דין. אמנם באמת גם כשגומרים הדין ע"פ שנים מתוך השלשה לא הוי השלישי כאן דליתיה אלא כמבטל לגבי הרוב והדין נגמר ע"פ שלשתם ראה להלן ל' ע"א למאי נפ"מ לשלומי איהי מנתא בהדיהו כשטעה כו', דשני הדיינים צריכים לשלם כל אחד שלישי ועל חלק הדיין השלישי שחלק עליהם נחשב ג"כ שלישי [אלא שאינו משלם דמאי הו"ל למיעבד], ואם היינו אומרים שהדין נגמר ע"פ השנים לבד היה כל אחד משני הדיינים צריך לשלם חצי, הרי מוכח דהוי כאלו נחתך הדין ע"פ כל השלשה, ושלשתם מחוייבים לחתום פסק הדין ע' ירושלמי סנהדרין פ"ג ה"ו, וראה שו"ת הגר"מ זכותא [וויניציאה תקכ"א] סי' ל"א, בס' משכנות הרועים [ליוורנו תר"כ] מערכת דלית כלל כ"ב דיינים, הגהות הגרצ"ח לברכות ל"ז א, שו"ת בית יצחק או"ח סי' ב אות ה, ובצפנת פענח לרמב"ם הל' ערכין פ"ח ה"ב, ועמש"כ בניצוצי זהר בראשית כ"ב ב אות ו ולהלן במכילתין מ' ע"א.

ה. נימא בדורשין תחילות קמיפלגי דמר סבר דורשין תחילות זמר כו', מה דנקטו לשון "נימא" שמורה דאי נימא הכי קשיא לן בגוזה היא משום דבמכילתא משפטים כ"ג י"ט פס' לא תבשל גדי בחלב אמו מפורש מפני מה נאמר בג' מקומות ר' יאשיה אומר הראשון תחילה נאמר ואין דורשין תחילות כו' ור' יונתן אומר אחד לבהמה אחד לחיה ואחד לעוף, הרי מפורש לתיפוק שר' יאשיה הוא שאמר אין דורשין תחילות ור' יונתן כן דרש.

ו. תודיה אין דורשין תחילות כו' וצריך לרקוק בכל הני דלקמן קרנת לטטפת ועשרה כהנים דורשין כולחו למנינא ולא אמרינן אין דורשין תחילות, עמש"כ הרי"ש מקינון בס' הכריתות לשון למודים שער א וביבין שמועה כלל קעא"ב, ובאמרי הצבי כ' דבפס' ונקרב בעה"ב ובסוכת לא אייתרי ולכן אינם לדרשא אבל בטטפת אי היה נכתב והיה לאות על ידך ובין עיניך הוי ידעינן כוונת הפסוק, וכמו כן בקרנת המזבח שאמרו לק' ד' ע"א כפרה בכדי לא אשכחן הרי גם אי לא כתיב הוי ידעינן שצריך להזות על המזבח, וכן הא דעשרה כהנים דלק' ט"ז א אי כתיב והעריך אותו נמי הוי ידעינן דבעי חד ולכן בהו דרשין גם תחילות, ועיין בס' אור חדש עה"ת [שעם ס' כתנות אור] בפ' שפטים.

ז. א"כ נימא קרא ונקרב בעה"ב אל השופט, בחדושי רבינו יונה כ' יש לתמוה מה לי אל השופט מה לי אל האלהים, ועוד לרש"י שפי' שפסוק ראשון לאשמעינן מומחין אתי אי כתיב אל השופט לא שמעינן מניה מומחין, וראיתי גורסין אל המ שפס ומדכתיב אל האלהים ש"מ למנינא אתא כו' (וע' בילקוט שמעוני משפטים שם שהביא גירסא זו נימא קרא ונקרב בעה"ב אל השופט, וכ"ה במאירי ע' ז ועיין בד"ס הכא), וג"ל לפרש לפי פירש"י א"כ ליכתוב קרא ונקרב בעה"ב אל השופט, ד"השופט" נמי משמע שופט ידוע הוא מומחה כו' עיי"ש.

ח. ור' יונתן לישנא דעלמא נקט כדאמרו אינשי כו', ע' לק' פ"ה ב ור' יונתן כו' תיפוק ליה מאיש איש, דיברה תורה כלשון בני אדם.

ט. והתניא ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אומר כו', יעוין בס' יחוסי תנאים ואמוראים לרבינו יהודה ב"ר קלונימוס משפירא [ירושלם תש"ב] ערך בתירא [ע' ל"ו] שכתב: כלל זה תתפוש כו' כל מקום שתמצא פלוני בנו של פלוני מפני שהוא שם הלוגי (ידידי הרב ר"ל הכהן מיימון מהדיר זה הספר הגיה בהערותיו מפני שהוא שם לוגי, וכונתו שאם לאביו נלווה גם שם או כינוי אחד אמרו על הראשון, "בנו של" והעיר לחדושי הרד"ל במד"ר דברים פ"ז שכתב על שש"ו לכתוב פעם, "בן" ופעם, "בנו של" דבמקום שאין שום כינוי כתבו, "בן" וכדוקטור אבי האב או כינוי כתבו, "בנו של" וגם הסה"ד כוון לכלל זה מדנפשיה) כו', ויתכן שבנקטם, "בנו של" הודגש חשיבות הבן כשהוא לעצמו, דמצינו כדנקטה תורה בלק בנו צפור אמרו בכמדבר רבה פ"כ שזהו להורות כי היה גדול מאביו מנה בן הודפס מאתר אוצר החכמה

באה"י אע"ג דקיי"ל מאביו ורבא ואילך הלכתא כבתראי אפי' יחיד כנגד רבים י"ל דס"ל דהיינו מאביו ורבא ואילך אבל אינהו גופיהו לא, ועי"ל דרב נתמן דהכא הוא בר יצחק תלמידו של רבא כו', ועיין במלא הרועים ערך שנים שדנו אות יב, וראה בס' ההשלמה לרבינו משולם מבדריש [וורשה תרס"ח] שכ' קיי"ל כו' אבוהו כו' וע' בתורת ההשלמה שם.

כב. מודה דקיום שטרות בג' כו', ע' ש"ך חו"מ סי' ג' סק"ה שהקשה אמאי ניבעי בקיום ובאודיאת שלשה טפי מגבי דין, וע' שו"ת מהרי"ט ח"ב חו"מ סי' מ"ו ד"ה ואם לחשך כו', ועיין בתוס' בבא בתרא מ' ע"א ד"ה קיום שטרות וברשב"ם שם, ומש"כ הגר"ד פרידמן מפינסק בספרו פסקי הלכות הל' אישות קנ"א ע"א.

כג. רב אחא בריה דר"א אית ליה לדשמואל, ביד רמה כ' פסק ר"ת כר"א בריה דר"א כו' והדין מימרא ליתא, חדא דהא אסיקנא דר' אחא אית ליה דשמואל וסוגיין בכלא תלמודא כו' אבוהו וסוגיין נמי כתייא בר יוסף דאמר עירוב פרשיות כו' וקיי"ל כרבא, ברם צריך למידע דלא תימא בתודאות והלואות בלחוד הוא דתקינן רבנן אלא ה"נ בגולות וחבלות דשכיחי ואית בהן חסרון כיס, וכי תימא הא גזל דשכיח ותנן במתניתין גולות וחבלות בג' מומחין, שתי תקנות הואי מעיקרא תקינו הודאות והלואות ולבסוף תקינו כל מידי דשכיח ואית ביה חסרון כיס מפני תיקון העולם, ואיבעית אימא כולא חדא תקנתא היא אלא מעיקרא לא הוה שכיחי גזילות וחבלות ולבסוף הוה כו', ואם תשאל מ"ש דקאמרינן איכא בנייהו דשמואל ולא קאמרינן איכא בנייהו דר' אבוהו לרבא דאמר מדאורייתא בעי שלשה אית ליה דר' אבוהו, לרב אחא דלא בעי מדאורייתא שלשה לית ליה דר' אבוהו, תשובתך משום דר' אבוהו איכא לאוקמי שמעתיא אפילו אליבא דרב אחא דמדאורייתא חד נמי כשר כו' והא דאמר שנים שדנו אין דיניהם דין לאו מדאורייתא היא אלא מדרבנן וכיון דיכול לאוקמי מימריה לכ"ע ליכא לאוקמי בפלוגתא אבל מימרא דשמואל ליכא לאוקמהו אלא לרב אחא דאי לרבא כיון דבין מדאורייתא בין מדרבנן בעי שלשה ב' הדיוטות דמכשר שמואל מנ"ל, וע' בס' קדושת יום טוב להגר"ט אלגזי סי' י"ח (כ"ו סע"ד).

ג' ע"ב

א. איידי דקא בעי למיתני תשלומי כפל כו' תניא נמי חצי נזק כו' ואידי דקא בעי למיתני חצי נזק תנא נמי נזק, ביד מלאכי כלל ח כותב שאידי דאידי נמצא רק בג' מקומות והנה גם הכא אידי דאידי, וראה בתוס' חולין ק"ט ב ד"ה לב כו' אידי דקתני במתניתין כו' ובמתניתין עצמה אידי היא.

ב. שלשה מנלן, בס' פני דוד מהגר"ח"ד אזולאי הביא עה"פ מי שמך לאיש שר ושופט עלינו גו', שנקטו ג' בטוים, איש שר ושופט" יען שאמרו למשה מי שם אותך היחיד כשלשה כאלו היית איש שר ושופט גם שלשתם.

ג. דת"ר ונקרב בעה"ב אל האלהים גו' עד האלהים יבא דבר שניהם אשר ירשיעון אלהים הרי כאן שלשה דר"י, בהתוה"מ להגמלבי"ם למכילתא משפטים שם דלמדו מהכפלת השם אחרי שמתפארת הלשון שלא לכפול, רק אחרי שנזכר פעם יסמך כל הפעלים עליו והול"ל ונקרב בעה"ב אל השופט על כל דבר פשע גו' אליו יבא דבר שניהם ואשר ירשיעון ישלם שנים לרעהו, מדשילש הכתוב מלת "אלהים" למדו ג' דיינים, ולר' יונתן רק שני פעמים האחרונים הם מן המנין וידעינן שהם שלשה מצד שאין ב"ד שקול.

ד. ואין ב"ד שקול מוסיפין עליהם עוד אחד, בסה"ק כ' לכאורה יכולים לומר דלר' יאשיה דיליף מג' פעמים אלהים שנים שדנו אין דיניהם דין אבל לר' יונתן דבעי שלישי אך משום שאין ב"ד שקול הנה בדיעבד דיניהם דין מק"ו שהרי אפי' אם היה עמהם עוד שלישי שהיה חולק עליהם בכל זאת היו גומרים הדין ע"פ השנים נגד דעת השלישי ובכן הרי ק"ו כשאין שלישי חולק שנוכל לומר שאם היה עוד אחד מצטרף עמהם גם הוא היה מסכים לדעת השנים מרגליות היס / מרגליות, ראובן בו משה {עמוד 17} {726077}

גד מערבי

לבו:

פני משה

אלו נאמרין פרק שביעי סוטה

קרנן העדה

תורה אור השלם

א ויאמר להם יהושע עברו לפני ארון ואלהיכם אל תוך הירדן והרימו לכם איש אבן אחת על שכמו למספר שבטי בני ישראל: (יהושע ד ה)
ב שלח לך אנשים וחקרו את ארץ קנען אשר אני נתן לבני ישראל איש אחד איש אחד למטה אבותיו תשלחו כל גשאי אבן: (במדבר י ב)

ג ויעמדו הפנים הירדים מלמעלה כמו גר אחד הרחק מאד מארץ העיר אשר מצד ירדן והירדים על גבי העירקה ים הפולח תפוז וברחו ויגעו עברו יגד וירחו: (יהושע ג טו)

ד ויבא ישעיהו הנביא אל המלך חזקיהו ויאמר אליו מה אומר האנשים האלה ויבאו אליך ויאמר חזקיהו מארץ רחוקה באו מבבל: (מלכים ב ד ה)

ה ויהי בשבעה כל מלכי האמרי אשר בעבר הירדן ויהי וכל מלכי הפנעני אשר על הים את אשר הוביש יי את מי הירדן מפני בני ישראל עד עברם ויפס לבקבם ולא היה בהם עוד רוח מפני בני ישראל: (יהושע ח א)

משוקעות היו במים. ולא הוליאם משס כלכמיז הסס ויהיו סס עד היום הזה: אלא בן אנן קיימין. ע"כ דלכני המוצח היו זכאנים שהקיס להן יהושע על גב הירדן וזכאנים אחרות היו שלקחו עמהם והזכאוס למלון: מיכאן אתה למד. כמה משאוי הי' זכאכול שהיו סס שמנה מסייעין זה את זה: דכתיב הכא והרימו וגו' לא דמי וכו'. אינו דומה המגביה משאוי מן הארץ על כחפו למגביה מהארץ לארככותיו ומן ארככותיו לכחפו שזה על ידי שאינו מגביה זפעס אחת מהארץ לכחפו יכול להגביה משאוי היותר כזד: לא דמי כו'. ואינו דומה המגביה זעממו עד על כחפו למי שאחר מטעינו שזה נושא משא ויתר כזד: לא דמי כו'. ואינו דומה מי שאחר מטעינו ונושא זעממו למי שטוען זשנים שעל ידי שחזירו מסייעו ונושא עמו זמשאוי כל אחד טוען ויתר ממה שהוא טוען זלדו ואפי' כשאחר מטעינו וכיון שכלאן כל אחד נשא זלדו משאוי של מ' סאה ממה שהגביה זעממו מן הארץ על כחפו מזלי שהטעינו אחר מעמה לא ולמד כמה משאוי הי' זכאכול שהיו שמנה אנשים ומסייעין זה את זה ומרימין על כחפייהן: כתיב איש איש אחד. איש אחד לשבט. אידי דלחיי זכאכול נקט לפלוגתא דר"י ור"ע זחא: ה"ג על דעתיה דר"ע דאמר לשונות ריבויים הן כ"ד היו ששה עשר באשכול כו' ע"ד דר' ישמעאל דהוא אומר לשונות כפולין הם שנים עשר היו שמנה באשכול כו'. דר' ישמעאל ור"ע פליגי זכ"מ שחא' זחורה לשונות כפולין כמו הכא איש אחד איש אחד לר"ע אחי לרבות כו' דהוא ס"ד מרגלים היו ואע"פ שלא הוזכרו זכחזב אלא י"ב אפטר דהאחרים פחומין מהם היו ולא קחשיז כדהייהו. ועל דעתיה דר"י דאמר זכ"מ לשונות כפולין הן ואין לנו לרבות זכר דזכרה חורה כל' זני אדם כדאמר זבערל הלכה א' וזכרהז מקומות. שנים עשר היו כו' וכן גרים זחוס' דף ל"ד ד"ה טורטני לר"ע כ"ד ולר"י י"ב אלא דסס כחזב זני ישמעאל לשונות ריבויים וזכר"ע לשונות כפולין וזכרן להפוך הגי' זזה גס סס: על דעתיה דר' ישמעאל. דאמר י"ב היו: טורטרוין. כדאמר זככלי סס ממשמע שנאמר וישאווה איני יודע זששנים ומה ח"ל זשנים זשני מוטות וס"ל לר"י דמדכתיב זשנים ולא שנים לרבות עוד ז' מוטות אחרות דהוו להו ארבע מוטות והיו הולכות

משוקעות היו במים. ולא הוליאם משס כלכמיז הסס ויהיו סס עד היום הזה: אלא בן אנן קיימין. ע"כ דלכני המוצח היו זכאנים שהקיס להן יהושע על גב הירדן וזכאנים אחרות היו שלקחו עמהם והזכאוס למלון: מיכאן אתה למד. כמה משאוי הי' זכאכול שהיו סס שמנה מסייעין זה את זה: דכתיב הכא והרימו וגו' לא דמי וכו'. אינו דומה המגביה משאוי מן הארץ על כחפו למגביה מהארץ לארככותיו ומן ארככותיו לכחפו שזה על ידי שאינו מגביה זפעס אחת מהארץ לכחפו יכול להגביה משאוי היותר כזד: לא דמי כו'. ואינו דומה המגביה זעממו עד על כחפו למי שאחר מטעינו שזה נושא משא ויתר כזד: לא דמי כו'. ואינו דומה מי שאחר מטעינו ונושא זעממו למי שטוען זשנים שעל ידי שחזירו מסייעו ונושא עמו זמשאוי כל אחד טוען ויתר ממה שהוא טוען זלדו ואפי' כשאחר מטעינו וכיון שכלאן כל אחד נשא זלדו משאוי של מ' סאה ממה שהגביה זעממו מן הארץ על כחפו מזלי שהטעינו אחר מעמה לא ולמד כמה משאוי הי' זכאכול שהיו שמנה אנשים ומסייעין זה את זה ומרימין על כחפייהן: כתיב איש איש אחד. איש אחד לשבט. אידי דלחיי זכאכול נקט לפלוגתא דר"י ור"ע זחא: ה"ג על דעתיה דר"ע דאמר לשונות ריבויים הן כ"ד היו ששה עשר באשכול כו' ע"ד דר' ישמעאל דהוא אומר לשונות כפולין הם שנים עשר היו שמנה באשכול כו'. דר' ישמעאל ור"ע פליגי זכ"מ שחא' זחורה לשונות כפולין כמו הכא איש אחד איש אחד לר"ע אחי לרבות כו' דהוא ס"ד מרגלים היו ואע"פ שלא הוזכרו זכחזב אלא י"ב אפטר דהאחרים פחומין מהם היו ולא קחשיז כדהייהו. ועל דעתיה דר"י דאמר זכ"מ לשונות כפולין הן ואין לנו לרבות זכר דזכרה חורה כל' זני אדם כדאמר זבערל הלכה א' וזכרהז מקומות. שנים עשר היו כו' וכן גרים זחוס' דף ל"ד ד"ה טורטני לר"ע כ"ד ולר"י י"ב אלא דסס כחזב זני ישמעאל לשונות ריבויים וזכר"ע לשונות כפולין וזכרן להפוך הגי' זזה גס סס: על דעתיה דר' ישמעאל. דאמר י"ב היו: טורטרוין. כדאמר זככלי סס ממשמע שנאמר וישאווה איני יודע זששנים ומה ח"ל זשנים זשני מוטות וס"ל לר"י דמדכתיב זשנים ולא שנים לרבות עוד ז' מוטות אחרות דהוו להו ארבע מוטות והיו הולכות

משוקעות היו במים. ולא הוליאם משס כלכמיז הסס ויהיו סס עד היום הזה: אלא בן אנן קיימין. ע"כ דלכני המוצח היו זכאנים שהקיס להן יהושע על גב הירדן וזכאנים אחרות היו שלקחו עמהם והזכאוס למלון: מיכאן אתה למד. כמה משאוי הי' זכאכול שהיו סס שמנה מסייעין זה את זה: דכתיב הכא והרימו וגו' לא דמי וכו'. אינו דומה המגביה משאוי מן הארץ על כחפו למגביה מהארץ לארככותיו ומן ארככותיו לכחפו שזה על ידי שאינו מגביה זפעס אחת מהארץ לכחפו יכול להגביה משאוי היותר כזד: לא דמי כו'. ואינו דומה המגביה זעממו עד על כחפו למי שאחר מטעינו שזה נושא משא ויתר כזד: לא דמי כו'. ואינו דומה מי שאחר מטעינו ונושא זעממו למי שטוען זשנים שעל ידי שחזירו מסייעו ונושא עמו זמשאוי כל אחד טוען ויתר ממה שהוא טוען זלדו ואפי' כשאחר מטעינו וכיון שכלאן כל אחד נשא זלדו משאוי של מ' סאה ממה שהגביה זעממו מן הארץ על כחפו מזלי שהטעינו אחר מעמה לא ולמד כמה משאוי הי' זכאכול שהיו שמנה אנשים ומסייעין זה את זה ומרימין על כחפייהן: כתיב איש איש אחד. איש אחד לשבט. אידי דלחיי זכאכול נקט לפלוגתא דר"י ור"ע זחא: ה"ג על דעתיה דר"ע דאמר לשונות ריבויים הן כ"ד היו ששה עשר באשכול כו' ע"ד דר' ישמעאל דהוא אומר לשונות כפולין הם שנים עשר היו שמנה באשכול כו'. דר' ישמעאל ור"ע פליגי זכ"מ שחא' זחורה לשונות כפולין כמו הכא איש אחד איש אחד לר"ע אחי לרבות כו' דהוא ס"ד מרגלים היו ואע"פ שלא הוזכרו זכחזב אלא י"ב אפטר דהאחרים פחומין מהם היו ולא קחשיז כדהייהו. ועל דעתיה דר"י דאמר זכ"מ לשונות כפולין הן ואין לנו לרבות זכר דזכרה חורה כל' זני אדם כדאמר זבערל הלכה א' וזכרהז מקומות. שנים עשר היו כו' וכן גרים זחוס' דף ל"ד ד"ה טורטני לר"ע כ"ד ולר"י י"ב אלא דסס כחזב זני ישמעאל לשונות ריבויים וזכר"ע לשונות כפולין וזכרן להפוך הגי' זזה גס סס: על דעתיה דר' ישמעאל. דאמר י"ב היו: טורטרוין. כדאמר זככלי סס ממשמע שנאמר וישאווה איני יודע זששנים ומה ח"ל זשנים זשני מוטות וס"ל לר"י דמדכתיב זשנים ולא שנים לרבות עוד ז' מוטות אחרות דהוו להו ארבע מוטות והיו הולכות

משוקעות היו במים. ולא הוליאם משס כלכמיז הסס ויהיו סס עד היום הזה: אלא בן אנן קיימין. ע"כ דלכני המוצח היו זכאנים שהקיס להן יהושע על גב הירדן וזכאנים אחרות היו שלקחו עמהם והזכאוס למלון: מיכאן אתה למד. כמה משאוי הי' זכאכול שהיו סס שמנה מסייעין זה את זה: דכתיב הכא והרימו וגו' לא דמי וכו'. אינו דומה המגביה משאוי מן הארץ על כחפו למגביה מהארץ לארככותיו ומן ארככותיו לכחפו שזה על ידי שאינו מגביה זפעס אחת מהארץ לכחפו יכול להגביה משאוי היותר כזד: לא דמי כו'. ואינו דומה המגביה זעממו עד על כחפו למי שאחר מטעינו שזה נושא משא ויתר כזד: לא דמי כו'. ואינו דומה מי שאחר מטעינו ונושא זעממו למי שטוען זשנים שעל ידי שחזירו מסייעו ונושא עמו זמשאוי כל אחד טוען ויתר ממה שהוא טוען זלדו ואפי' כשאחר מטעינו וכיון שכלאן כל אחד נשא זלדו משאוי של מ' סאה ממה שהגביה זעממו מן הארץ על כחפו מזלי שהטעינו אחר מעמה לא ולמד כמה משאוי הי' זכאכול שהיו שמנה אנשים ומסייעין זה את זה ומרימין על כחפייהן: כתיב איש איש אחד. איש אחד לשבט. אידי דלחיי זכאכול נקט לפלוגתא דר"י ור"ע זחא: ה"ג על דעתיה דר"ע דאמר לשונות ריבויים הן כ"ד היו ששה עשר באשכול כו' ע"ד דר' ישמעאל דהוא אומר לשונות כפולין הם שנים עשר היו שמנה באשכול כו'. דר' ישמעאל ור"ע פליגי זכ"מ שחא' זחורה לשונות כפולין כמו הכא איש אחד איש אחד לר"ע אחי לרבות כו' דהוא ס"ד מרגלים היו ואע"פ שלא הוזכרו זכחזב אלא י"ב אפטר דהאחרים פחומין מהם היו ולא קחשיז כדהייהו. ועל דעתיה דר"י דאמר זכ"מ לשונות כפולין הן ואין לנו לרבות זכר דזכרה חורה כל' זני אדם כדאמר זבערל הלכה א' וזכרהז מקומות. שנים עשר היו כו' וכן גרים זחוס' דף ל"ד ד"ה טורטני לר"ע כ"ד ולר"י י"ב אלא דסס כחזב זני ישמעאל לשונות ריבויים וזכר"ע לשונות כפולין וזכרן להפוך הגי' זזה גס סס: על דעתיה דר' ישמעאל. דאמר י"ב היו: טורטרוין. כדאמר זככלי סס ממשמע שנאמר וישאווה איני יודע זששנים ומה ח"ל זשנים זשני מוטות וס"ל לר"י דמדכתיב זשנים ולא שנים לרבות עוד ז' מוטות אחרות דהוו להו ארבע מוטות והיו הולכות

משוקעות היו במים. ולא הוליאם משס כלכמיז הסס ויהיו סס עד היום הזה: אלא בן אנן קיימין. ע"כ דלכני המוצח היו זכאנים שהקיס להן יהושע על גב הירדן וזכאנים אחרות היו שלקחו עמהם והזכאוס למלון: מיכאן אתה למד. כמה משאוי הי' זכאכול שהיו סס שמנה מסייעין זה את זה: דכתיב הכא והרימו וגו' לא דמי וכו'. אינו דומה המגביה משאוי מן הארץ על כחפו למגביה מהארץ לארככותיו ומן ארככותיו לכחפו שזה על ידי שאינו מגביה זפעס אחת מהארץ לכחפו יכול להגביה משאוי היותר כזד: לא דמי כו'. ואינו דומה המגביה זעממו עד על כחפו למי שאחר מטעינו שזה נושא משא ויתר כזד: לא דמי כו'. ואינו דומה מי שאחר מטעינו ונושא זעממו למי שטוען זשנים שעל ידי שחזירו מסייעו ונושא עמו זמשאוי כל אחד טוען ויתר ממה שהוא טוען זלדו ואפי' כשאחר מטעינו וכיון שכלאן כל אחד נשא זלדו משאוי של מ' סאה ממה שהגביה זעממו מן הארץ על כחפו מזלי שהטעינו אחר מעמה לא ולמד כמה משאוי הי' זכאכול שהיו שמנה אנשים ומסייעין זה את זה ומרימין על כחפייהן: כתיב איש איש אחד. איש אחד לשבט. אידי דלחיי זכאכול נקט לפלוגתא דר"י ור"ע זחא: ה"ג על דעתיה דר"ע דאמר לשונות ריבויים הן כ"ד היו ששה עשר באשכול כו' ע"ד דר' ישמעאל דהוא אומר לשונות כפולין הם שנים עשר היו שמנה באשכול כו'. דר' ישמעאל ור"ע פליגי זכ"מ שחא' זחורה לשונות כפולין כמו הכא איש אחד איש אחד לר"ע אחי לרבות כו' דהוא ס"ד מרגלים היו ואע"פ שלא הוזכרו זכחזב אלא י"ב אפטר דהאחרים פחומין מהם היו ולא קחשיז כדהייהו. ועל דעתיה דר"י דאמר זכ"מ לשונות כפולין הן ואין לנו לרבות זכר דזכרה חורה כל' זני אדם כדאמר זבערל הלכה א' וזכרהז מקומות. שנים עשר היו כו' וכן גרים זחוס' דף ל"ד ד"ה טורטני לר"ע כ"ד ולר"י י"ב אלא דסס כחזב זני ישמעאל לשונות ריבויים וזכר"ע לשונות כפולין וזכרן להפוך הגי' זזה גס סס: על דעתיה דר' ישמעאל. דאמר י"ב היו: טורטרוין. כדאמר זככלי סס ממשמע שנאמר וישאווה איני יודע זששנים ומה ח"ל זשנים זשני מוטות וס"ל לר"י דמדכתיב זשנים ולא שנים לרבות עוד ז' מוטות אחרות דהוו להו ארבע מוטות והיו הולכות

קלוות זכאן נושאין שמנה זני אדם וע"ג העלים היה מונח האשכול: ע"ז דעתיה דרבי עקיבא טורטרוין וטורטרי וכו'. כלומר מוט אחת ולה שמנה קלוות ותחתיה מוט גדולה שנושאין זזה המוטות ולה שש עשר קלוות: אדם קרייה וצרתן קרייה. פ"י אדם ולרתן שמות שמי עיירות הן וזיניהם שנים עשר מיל וקשיא ליה כיון דשתי עיירות הן סימנא אשר מלד לרתן ל"ל ועוד כיון דרחוק מאוד הוא מהאדם העיר הל"ל סמוך לרתן אלא ודאי דסימנא קיהיז: שהיו הפיזם גדושיין ועזיין. שנים עשר מיל כפי המרחק שיש זין אדם לרתן: ובי איזיה ק"ז וכו'. זככלי גרסינן וכמה גזנהן של מים שנים עשר מיל על שנים עשר מיל כנגד מתנה ישראל דר"י א"ל רזכ"ז לדבריך אדם קל או מים קלים היו אומר המים קלים א"כ זכאן המים ושוטפין אותן אלא מלמד וכו' וה"פ הרי המים קלים לרוץ מן האדם ולדבריך שלא חזרו המים לאחוריהן אלא שנים עשר מיל וחזרו למקומן מנלא ישראל שמחנס היה שנים עשר מיל אינן יכולין לעבור עד שכבר חזרו המים הקלים לרוץ למקומם הראשון ושוטפין אותן: תדע ד"ך שהוא כן. כלומר עד אמנעו של ריקע וגזומא קתני: עד בב"ז גזנהן של מים היו כמירדן עד זכל א"כ עד זכל ממש זחוס: בירדן קבצו ע"ייהם את הנסתרות. דכתיב הנסתרות לה' אלקינו והנגלות לנו ולבנינו עד עולם ונקוד על לנו ולבנינו ועל ע"יין שזכד ללמד אע"פ שקבלו עליהם זעברות מואז את העברות כדאמרין לעיל זכרקיין אפי"ה לא נעשו על הנסתרות עד שעברו ישראל את הירדן אכל משעברו זירדן נעשו כל ישראל על עברות נסתרות זשנייהם: ה"ג ויאות תדע ד"ך שהוא

שינויי נוסחאות: (שי"ט) רבויים הן... על ובנושא כלים (ששורה כ). ד"ו רבויים הן שנים עשר היו שמונה באשכול וארבע בתאנים ורימונים ובנושא כלים. ועל דעתיה דרבי שמעון דהוא אומר לשונות כפולין הן עשרים וארבעה היו ששה עשר באשכול ושמונה בתאנים ורימונים ובנושא כלים. (שי"ט) טורטרוין ד"ו טורטרוין. (שכ"ח) מאד במקלה לימא. אלי במקלה לימא. (שלי"ג) וירדי בשבעה (יהושע ה). (שלי"ג) הירדן וכל במקלה "הירדן ומה וכל".

עמהם: הוה משמש קומי זעירא. היה משמש לפני ר' זעירא: מזג ליה כסא. ר' אבא מזג כוס יין לפני ר' זעירא: א"ל סב בריך. ר' זעירא אמר לר' אבא קח את הכוס ותברך עליו ותוציאני ידי חובתי (פנ"מ): יהב דעתך דאת מישתי חורנה.

ועוד אמר לו דכשמברך יכוין לפטור הכוסות שעתידי לשתות: דתני השמש מברך על כל כוס וכוס. השמש מברך על כל כוס כיון דאין הדרך לתת לשמש לשתות מכל כוס הוי נמלך וחוזר ומברך: ואינו מברך על כל פרוסה ופרוסה. אבל אינו מברך על כל פרוסה כיון דדרך לתת לשמש מכל פרוסה אינו מסיח דעתו ומשו"ה אין חוזר ומברך: כמה דאנא יהב דעתי מפקא יתיך ידי חובתך בברכתה. כמו שאני נותן דעתי להוציאך ידי ברכה (פנ"מ): ה"ג כן הב דעתך מפקא ידי חובתך באמן. כן תן דעתך לצאת ידי חובתך באמן דצריך כונת שומע ומשמיע: מתניתא אמרה כן. דצריך כונת שומע ומשמיע: המתעסק לא יצא. כשלא התכוין לשם תקיעה אלא נופח בשופר ועלתה בידו תקיעה לא יצא (רש"י ראש השנה לב): והשומע מן המתעסק לא יצא. אע"פ שהשומע נתכוין לצאת כיון שלא נתכוין המשמיע להוציא לא יצא ש"מ שצריך כונת שומע ומשמיע: נאמר כאן עדה. אלקים נצב בעדת אל: ונאמר להלן עדה. עד מתי לעדה הרעה הזאת: מה עדה שנאמר להלן עשרה. יצאו כלב ויהושע הרי כאן עשרה: נאמר כאן תוך. ונקדשתי בתוך בני ישראל: אם מתוך את יליף לה פגין אינון. אי יליף מתוך דאחי יוסף שם באו

הלכה ג' מתני' כיצד מזמנין. כיצד נוסח ברכת הזימון: בג' אומר נברך. כשיש ג' אנשים אומרים בברכת הזימון נברך שאכלנו משלו: בג' והוא אומר ברכו. כשיש ג' חוץ מן המברך אומר ברכו שאכלנו משלו: בעשרה אומר נברך לאלקינו.

דף נד: דס"ל לפי רוב הקהל מברכין כדילפינן לקמן: אחד עשרה ואחד עשרה ריבוא. הך רישא כו' עקיבא לקמן: אר"ע מה מצינו בבית הכנסת כו' אומר ברכו את ד'. ס"ל דאין חילוק בנוסח הברכה לפי מגין המברכים וס"ל שאומרים ברכו את ה': ור' ישמעאל אומר ברכו את ה' המבורך. פליג וס"ל שאומרים ברכו את ה' המבורך: גמ' דלמה. מעשה: נסב כו' כסא ובירך ואמר נברך כו' ולא אמר ברכו. לקח כוס ובירך עליו ואמר נברך ולא אמר להם ברכו: ולמה לא אמרת ברכו. שאלו למה לא אמר ברכו: ולא כן תני אין מדקדקין בדבר והנוקדנין תופסין אותו על כך. והתני דאין מקפידין על כך אלא המדקדקים יותר מדאי: ובאיש לר' זעירא. היה רע בעיני ר' זעירא: בגין דצווח כו' נוקדנא. מפני שאמר ר' יעקב בר אחא לר' חייא בר בא שהוא נקדן: איני מוציא את עצמי מן הכלל. איני אומר ברכו אלא נברך כדי שלא להוציא את עצמי מן הכלל: התיבון הרי ברכת התורה הרי הוא אומר ברכו. ופריך ליה דבברכת התורה אומר ברכו אע"פ שמוציא את עצמו מן הכלל: מכיון דיימר המבורך אף הוא אינו מוציא עצמו מן הכלל. ומשני כיון שאומר המבורך בסוף כולל עצמו

דף נד:

מהלך פה ה

*הלכה ג' מתני' כיצד מזמנין בג' אומר נברך. בג'

והוא אומר ברכו. בעשרה אומר נברך לאלהינו. בעשרה והוא אומר ברכו. אחד עשרה ואחד עשר רבוא. במאה אומר נברך לה' אלהינו. במאה והוא אומר ברכו. באלף אומר נברך לה' אלהינו אלהי ישראל. באלף והוא אומר ברכו. בריבוא אומר נברך לה' אלהינו אלהי ישראל אלהי צבאות יושב הכרובים על המזון שאכלנו. רבי יוסי הגלילי אומר לפי רוב הקהל מברכים שנא' *כמקהלות ברכו אלהים ה' ממקור ישראל. א"ר עקיבא מה מצינו בבית הכנסת אחד מרובין ואחד מועטין אומר ברכו את ה'. ר' ישמעאל אומר ברכו את ה' המבורך:

גמ' דלמה ר' זעירא ור' יעקב בר אחא ור' חייא בר בא רבי חנינא חברון דרבנן הוו יתבון אכלין. נסב ר' יעקב בר אחא כסא ובירך ואמר נברך ולא אמר ברכו. א"ל ר' חייא בר בא ולמה לא אמרת ברכו. א"ל ולא כן תני אין מדקדקין בדבר. בין שאמר נברך בין שאמר ברכו אין תופסין אותו על כך. והנוקדנין תופסין אותו על כך. ובאיש לר' זעירא בגין דצווח ר' יעקב בר אחא לר' חייא בר בא נוקדנא. שמואל אמר איני מוציא את עצמי מן הכלל. התיבון הרי ברכת התורה הרי הוא אומר ברכו א"ר אבין מכיון דיימר המבורך

אף הוא אינו מוציא עצמו מן הכלל. ר' אבא בר זמינא הוה משמש קומי זעירא מזג ליה כסא א"ל סב בריך א"ל יהב דעתך דאת מישתי חורנה. דתני השמש מברך על כל כוס וכוס ואינו מברך על כל פרוסה ופרוסה. אמר ליה כמה דאנא יהב דעתי מפקא יתיך ידי חובתך בברכתה. כן הב דעתך מפקא

ידי חובתי באמן. *אמר רב תנחום בר ירמיה מתניתא אמרה כן המתעסק לא יצא והשומע מן המתעסק לא יצא: במאה אומר כו' א"ר יוחנן זו דברי ר' יוסי הגלילי אבל דברי חכמים אחד עשר ואחד עשר ריבוא. רבא אמר הלכ' כמי שאומ' אחד עשר ואחד עשר ריבוא מניין לעדה שהיא עשרה ר' בא ור' יסא בשם רבי יוחנן נאמר כאן *עדה ונאמר להלן *עדה מה עדה שנא' להלן עשרה אף עדה שנא' כאן עשרה. א"ר סימון נאמר כאן *תוך ונאמר להלן תוך *ויבאו בני ישראל לשבור בר בתוך הבאים מה תוך האמור להלן עשרה אף כאן עשרה. א"ל ר' יוסי בי ר' בון אם מתוך את יליף לה פגין אינון. אלא נאמר כאן בני

מהלך פה ה
נמנני די ו
יקח כל ל
כרעית נה ה

הרכה לשכור אוכל ומנ"ל עשרה (רש"ס, רא"פ): אלא נאמר כאן בני ישראל. ונקדשתי בתוך בני ישראל: ונאמר להלן בני ישראל. ויבואו בני ישראל לשכור בתוך הבאים (רש"ס): מה מקיימין רבנן טעמא דריה"ג. מה עבדי רבנן בקרא

היכן הוא גבורתו שאינו מצילם: ישעשה לנו בכבשן האש. שהציל חנניה מישאל ועזריה: ובישר ודם יש בו כח ליתן קצבה לדברים הללו. בתמיהה איך מיעטו ירמיה ודניאל משבחו של מקום לפי דעתם (פנ"מ): ואין מחניפין לו. לומר כן לפי הזמן שהיו עומדין בו שהן

יודעין דרכיו יתברך (פנ"מ):

הלכה ד' מתני' וכן ד' וכן המשנה. אין רשאין

ליחלק נודי לא לבטל חובת זימון:

גמ' רב אמר חוזר. חוזר לברכת

הזן: אשכח תני ופליגי. אשכח

ברייתא ופליגי אשמואל וס"ל אין

צריך לחזור: כל יום שיש קרבן

מוסף בו. ברייתא מיירי בתפילה

וה"ה לברכת המזון ש"מ צריך

לחזור: מן דאכלין וברכין קם אזל

ליה. משגמרו לאכול ולברך קם

והלך לו: חזר לגבן אשכחנן

ברכין. חזר אליהם ומצאום

מברכין: אמר ולא כבר בירכנו.

ולמה אזה חוזר ומברך: מברכין

וחוזרין ומברכין דאשכחן

מדכרא דשבתא. ענו לו אנו

חזורים ומברכים משום ששכחנו

להזכיר של שבת: לא אמר כן.

שחוזר ומברך אלא צריך לומר

אשר נתן כו' (חרי"ם): כן בשהסיע

דעתו. כשפתח כבר בהטוב

והמטיב אינו אומר אשר נתן מנוחה

כו' אלא חוזר: וכן בשלא הסיע

דעתו. והכא בשלא פתח עדיין

בהטוב והמטיב מברך אשר נתן

שבתות כו' (רש"ס): אף על פי

שכולם אופלים כו' מברך לעצמו.

משום שאין כאן קביעות מקום:

ישראל ונאמ' להלן בני ישראל מה בני ישראל שנאמר להלן עשרה אף כאן עשרה. מה מקיימין רבנן טעמא דר' יוסי הגלילי במקהלות בכל קהילה וקהילה א"ר חנינא בריה דר' אבהו במקהלת כתיב: פיסקא. א"ר עקיבה וכו' ר' חייא בר אשי קם מיקרי באורייתא ואמר ברכו ולא אמר המבורך בעון מישתקוניה אמר להון רב ארפוניה. דנהיג כו' עקיבה. רבי ועירא קם מקרי כהן במקום לוי ובירך לפניה ולאחריה ובעון מישתקוניה אמר לון ר' חייא בר אשי ארפוניה. דכן אינון נהיגון גבייהו. כתיב *ויברך עזרא את ה' אלהי הגדול במה הוא גידלו. גדלו בשם המפורש. רב מתנה אמ' גדלו בברכה. ר' סימון בשם ר"י בן לוי למה נקרו אנשי כנסת הגדולה שהחזירו הגדולה ליושנה. אמר ר' פנחס משה התקין מטבעה של תפילה האל הגדול הגבור והנורא. ירמיה אמר *האל הגדול הגבור ולא אמר הנורא. למה אמר הגבור לזה נאה לקרות גבור שהוא רואה חורבן ביתו ושותק. ולמה לא אמר נורא אלא שאין נורא אלא בית המקדש שנא' *נורא אלהים ממקדשך. דניאל אמר *האל הגדול והנורא ולא אמר

דמקהלות דמיניה יליף ריה"ג: במקהלות בכל קהילה וקהילה. כל עשרה ועשרה דעלמא אבל לא יליף ברכה לפי רוב הקהל (רש"ס): במקהלת כתיב. ודחי ריה"ג כיון דכתיב במקהלת ל' יחיד משמע דקאי אחרא קהל (רש"ס): בעון מישתקוניה. רצו להשתיקו: ארפוניה דנהיג כו' עקיבא. עזבוהו דנהיג כו' עקיבא שאין אומר המבורך: קם מיקרי כהן במקום לוי ובירך לפניה ולאחריה. אחרי שקרא בכהן ובירך לא היה שם לוי וקראו לכהן במקום לוי ובירך לפניה ולאחריה: ובעון מישתקוניה. לפי שכבר בירך כשקרא בכהן: ארפוניה דכן אינון נהיגון גבייהו. עזבוהו שכן נוהגין בכבל: במה הוא גידלו. דכתיב הגדול במה גידל את השם: גידל בשם המפורש. שהזכיר השם ככתבו (פנ"מ): גדלו בברכה. כדדריש ר' סימון: שהחזירו הגדולה ליושנה. שהחזירו הגדול לנוסח הברכה כמו שהתקין משה: ולמה לא אמר נורא שאין נורא אלא בית המקדש. שהתואר נורא דוקא על ידי בהמ"ק ועכשיו שחרב אין נראה נוראותיו: בניו מסורין בקולרין היכן היא גבורתו. כיון שכניו מסורין בשלשלאות של ברזל

הגבור בניו מסורין בקולרין היכן היא גבורתו. ולמה אמר הנורא לזה נאה לקרות נורא בגוראות שעשה לנו בכבשן האש. וכיון שעמדו אנשי כנסת הגדולה החזירו הגדולה ליושנה האל הגדול הגבור והנורא. ובשר ודם יש בו כח ליתן קצבה לדברים הללו. אמר ר' יצחק בן אלעזר יודעין הן הנביאים שאלוהן אמיתי ואינן מחניפין לו:

הלכה ד' מתני' ג' שאכלו כאחת אינן רשאין ליחלק. וכן ד' וכן חמשה ששה נחלקין עד עשרה ועשרה אינן נחלקין עד שיהו עשרים:

גמ' תני היה יושב ואוכל בשבת ושכח ולא הזכיר של שבת רב אמר חוזר ושמואל אמר אינו חוזר. שמעון

בר בא בשם רבי יוחנן ספק הזכיר של ר"ח ספק לא הזכיר אין מחזירין אותו. *אשכח תני ופליגי. כל דף נה:

יום שיש בו קרבן מוסף כגון ראש חודש וחולו של מועד צריך להזכיר מעין המאורע אם לא הזכיר מחזירין

אותו. וכל שאין בו קרבן מוסף כגון חנוכה ופורים צריך להזכיר מעין המאורע אם לא הזכיר אין מחזירין

אותו. חנן בר אבא וחברייא הוו יתבין אכלין בשבתא מן דאכלין וברכין קם אול ליה חזי לגבן אשכחנן ברכין.

אמר ולא כבר בירכנו אמרין ליה מברכין וחזרין ומברכין דאשכחן מדכרא דשבתא. לא אמר כן ר' בא בשם

רבי חונא ר' ירמיה מטובה בשם רב שכח ולא הזכיר של שבת אומר אשר נתן מנוחה לעמו ישראל. כן

בשהסיע דעתו וכן בשלא הסיע דעתו. תני עשרה בני אדם שהיו מהלכין בדרך אע"פ שכולם אוכלין מכבר

ערך מתי לעדה הרעה הזאת וגו' (יד, כו).

ולעג"ד אפשר לומר דלר' עקיבא שהיו רב

מרגלים, לא יליף הא דדבר שבקדושה

צריך עשרה מעדה עדה, אלא מלימוד אמר

כמ"ש בירושלמי ברכות (פ"ו ה"ג), נמי

ישראל מצני ישראל, כמיב ונקדשמי בחוך נמי

ישראל, וכמיב (בראשית מב, ה) ויבאו נמי

ישראל לשבור בר בחוך הבאים, מה להלן

עשרה אף כאן עשרה. וראיתי בגליון הש"ס

בירושלמי שם שכתב כן, דמשו"ה יליף לה ר'

סימון מצני ישראל, ולא סגי ליה במ"ש ר'

יוחנן שם הלימוד מעדה עדה, משום דלר'

עקיבא ליכא למילף מעדה ע"ש. וע"ע בפרסם

יוסף ח"צ בחמילת הספר (ע' טו).

כתב רש"י, לעדה הרעה, אלו המרגלים,

מכאן לעדה שהיא עשרה. והוא מדברי

הגמ' בברכות (כא ז) ובמגילה (כג ז), כל

דבר שבקדושה לא יהא בפחות מעשרה, אחיא

מוך מוך, כמיב (ויקרא כב, לב) ונקדשמי בחוך

צני ישראל, וכמיב (במדבר טו, כא) הבללו

מתוך העדה הזאת, ואחיא עדה עדה, דכמיב

עד ממי לעדה הרעה הזאת, מה להלן עשרה

אף כאן עשרה.

ראיתי להגר"פ ז"ל ביש סדר למשנה מגילה

(פ"ד מ"ג), שהעיר ממ"ש בירושלמי

סוטה (פ"ו ה"ה) והוצא בחוס' סוטה (לד

א), על דעתיה דר' ישמעאל י"ב מרגלים היו,

ועל דעתיה דר' עקיבא כ"ד מרגלים היו

ע"ש, ולפי זה לדעת ר' עקיבא אף יליף

דעדה הוה עשרה, הא כ"ב הוה לצד מיהושע

וכלל. וכתב שצריך לומר דגם לר' עקיבא

מדלא נזכר בתורה שמותן, ברור דרק אלו

הנקובים בשמותן הם אשר הוציאו דבת הארץ

ועליהם נאמר עד מתי לעדה הרעה, אבל כל

אותן שלא נזכרו ונקבו בשמות אע"ג שנטלו

מאשכול ורמזו לא לרעה נתכוונו כמו יהושע

וכלב ע"ש. וכעין זה כתב החתם סופר בתורת

משה פ' דברים (דף קלא ע"א), דלא הוציאו

דבה אלא עשרה הנשאים, אבל השאר אמרו

טובתה ע"ש. והגר"י ענגיל ז"ל בגליוני הש"ס

בירושלמי ברכות (פ"ו ה"ג), כתב ליישב דאין

כוונת הכתוב אלא להמפורש, ולא למה

שדרשינן בריבוי ע"ש.

ועיין בכחכות (ו' ז), מנין לברכת חמטס

בעשרה שנאמר ויקח עשרה אנשים

מוקני העיר וגו', ורבי אבהו אמר מהכא

במקלות ברכו אלהים וגו', ופירש"י דקל

היינו עשרה דכמיב הקהל את העדה וילפינן

מעדת מרגלים שהיו עשרה ע"ש. ובירושלמי

כתובות (פ"א ה"א) לא הוצא הלימוד

מבמקלות אלא מבועו ע"ש. וי"ל ג"כ

דהירושלמי לשיטתו דלר' עקיבא ליכא למילף

מבמקלות.

והנה ביש סדר למשנה שם העיר עוד מהא

דאיתא בסנהדרין (ב' א), מנין

לסנהדרי קטנה שהיא של עשרים ושלשה,

שנאמר ושפטו העדה והצילו העדה ואין עדה

פחותה מעשרה הרי כאן עשרים, ומנלן להציא

בטעם דר' עקיבא לא יליף לה מעדה עדה, דאין ללמוד דבר שנקדושה ממרגלים. וזכר לדבר ממ"ש ר' עקיבא בסנהדרין (סו א), אני דנתי ישראל מישראל ואחתי דנת ישראל מעכו"ם ע"ש.

אמנם עיקר דברי רבינו יעקב לא זכיתי להבין, דאף אם נגיה בגמ' בזכרות ובמגילה שם כדבריו, ללא יליף מעדה דמרגלים אלא מוך מוך מאחי יוסף. מ"מ הרי הא דאין עדה פחותה מעשרה וזכר עוד כמה פעמים בגמרא, עיין ברכות (ו' א), ובמשנה אבות (פ"ג מ"ו), ובסנהדרין (עד 3), וכחובות (ו' 3) ע"ש ברש"י, ופסחים (סד א), ובכל אלו המקומות אי אפשר ללמוד מתוך מוך דלא כתיב בזה מוך, ועל כרחק דילפינן ממרגלים. ועוד דהרי צירושלמי ברכות שם מפורש להדיא שמי הדרשות, דר' יוחנן יליף לה מעדה עדה, ור' סימון מתוך מוך, וז"ע.

ובעיקר דברי הירושלמי הנ"ל במחלוקת ר' עקיבא ור' ישמעאל במרגלים, דר' עקיבא יליף מדכתיב לשון כפול איש אחד איש אחד (לעיל יג, 3), אחי לרבות שהיו שני אנשים מכל שבט, ולר' ישמעאל דברה חורה כלשון בני אדם ולא היה אלא אחד מכל שבט. וע"ע צירושלמי (ריש נדרים) דר' עקיבא ס"ל לשונות ריבויין הן, ולר' ישמעאל ס"ל לשונות כפולין והמורה דיברה כדרכה ע"ש. יש להעיר דמנינו להו איפכא, בספרי פ' מטות (לא, ד) במלחמת מדין דכתיב אלף למטה אלף למטה,

עוד שלשה וכו' ע"ש. ולא מנינו שיחלוק ר' עקיבא על זה, ועל כרחק ז"ל דגם ר' עקיבא מודה דעדה הוה עשרה ע"ש. ועיין בגליון הש"ס להגרעק"א ז"ל סוטה (לד א), שנראה שנמכוון ג"כ להעיר בזה.

ולענ"ד י"ל שפיר כמו שביארנו דלר' עקיבא הוה עדה כ"ב, דלדידיה כ"ד מרגלים היו, והא דסנהדרין קטנה הוה כ"ג, יליף לה מדכתיב ושפטו העדה [וס"ל דושפטו העדה והגילו העדה הם חדן ועדה הוה כ"ב, ואין צ"ד שקול מוסיפין עליהם עוד אחד הרי כאן עשרים ושלשה. ותמיהני על הגר"פ ז"ל צ"ש קדר למשנה שם, שלא הוכר מדברי הירושלמי שיש לימוד אחר להא דדבר שנקדושה נריך עשרה.

וראיתי לרבינו בחיי צ"פ אמור (כב, לב), שכתב בשם רבינו יעקב, דמה דיליף נגמ' כאן ממרגלים שאין עדה פחותה מעשרה, אין נוסחא זו מדוקדקת שאין להביא ראייה מעשרה מרגלים לדבר שנקדושה, אבל עיקר הנוסחא היא כן, אחיה מוך מוך כתיב הלא ונקדשתי בתוך, וכתיב החס לשבור בתוך הנאים, מה להלן עשרה אף כאן עשרה, ועכשיו יציא ראייה מעשרה אחי יוסף שהיו נדיקים לדבר שנקדושה ע"ש. והוא הדרשה שצירושלמי הנ"ל, ועיין בגליון הש"ס שם וכן בשו"ל ומשיב מהדו' רביעאה ח"א (קוס"י מח) מש"כ בזה. ועיין עוד בחדו"ס עה"ת פ' אמור (ע' נט בד"ה ולא חתללו). ועפ"י דברי רבינו בחיי בשם רבינו יעקב, יש להוסיף נופך

שם דר' ישמעאל יליף לה מדכחיב ז' פעמים
אלף למטה ע"ש, וז"ע.

ק"ל לר' ישמעאל שהיו כ"ד אלף, ור' עקיבא
ק"ל שהיו רק י"ב אלף, וכחב בספרי דבי רב

במדבר הזה יפלו פגריכם ובל פקודיכם לבל מספרכם מכן עשרים שנה
ומעלה (יד, כט).

ובן כחב בחידושי הריטב"א ז"ב (קנא א)
אוחס שהיו בני עשרים שנה ומעלה זמנין
שנה ראשונה של שקלים כשיצאו ממזרים כו'.
ולעולם חדע כי גזירת בן עשרים ועד ששים
אינו אלא לאוחס שהיו בני עשרים או בני
ששים זמנין שנה ראשונה, כדכחיב לל
פקודיכם, ומשם התחיל ג"כ גזירת הארבעים
שנה. ובמדרש אומר כי מעון העגל התחיל
למנותו כדכחיב וגשאו את זוגיכם ע"ש. וגם
לשון המוס' זב"ב שם זב"ה יוס שכלו, כחבנו
אותן שהושלמו להן עשרים שנה בשעת
יציאתן. נראה כוונתם 'בשעת יציאתן', היינו
המנין הראשון שנמנו אחרי יציאתן ממזרים,
והוא אחר מעשה העגל.

ובמדרש אגדה כאן אימא, בפסוק (יד, לד)
במספר הימים וגו' תשאו את
עונותיכם ארבעים שנה, לפי שלא הייתה
הגזירה אלא על אוחס שיצאו ממזרים מכן
עשרים שנה, והייתה הגזירה ארבעים שנה,
לכך שלמו למות עד לסוף ארבעים שנה, שלא
מת אחד מהם פחות מששים שנה, ולא היה
אחד מהם מת יותר מששים, שפיון שהיה
מגיע כל אחד ואחד לששים שנה היה מת.
מכאן אמרו חכמינו ז"ל בן ששים הרי הוא
בכרת, לפי שכל אותן שש מאות אלף רגלי

במס' ז"ב (קנא ב) אימא, אמר רב אחא בר
יעקב לא נגזרה גזירה לא על פחות מכן
עשרים שנה ומעלה, ולא על יתר מכן ששים.
לא על פחות מכן עשרים, כדכחיב מכן עשרים
שנה ומעלה, ולא על יתר מכן ששים גמר
ומעלה ומעלה מערכין כו'. ויש לנו לדעת,
במ"ש לא על פחות מכן עשרים ולא על יתר
מכן ששים, לאיזה זמן הכוונה שהיו בני עשרים
או ששים.

ורש"י להלן (פסוק לד) כחב, ארבעים שנה,
לא מת אחד מהם פחות מכן ששים,
לכך נגזר ארבעים שנה כדי שיהיו אוחס של
בני עשרים מגיעין לכלל ששים, ושנה ראשונה
הייתה בכלל, ואעפ"י שקדמה לשלוח המרגלים,
לפי שמשעשו את העגל עלתה גזירה זו
במחשבה אלא שהמתין להם עד שתחמלא
סאתם. וחשב להם זמנין חיייהם מקצת שנה
ככולה, וכשנכנסו לשנת ששים מתו אוחס של
בני עשרים ע"ש. משמע דחשבינן להשנים לפי
מה שהיו בשעת מעשה העגל, אם היה אז בן
עשרים ופחות מששים, ולא חשבינן משעת
מעשה המרגלים שהיה בשנה השנייה, דאם כן
אלו שהיו בני עשרים במעשה דמרגלים מתו
כשהיו פחות מכן ששים, והרי לא מת אחד
מהם פחות מכן ששים.

הדמים על נירות כל מספר על ניר אחד, ובעת שיצטרך להודיע יניח במקום הנראה לכל את הניר שבמספר הדף שצריך אז, ידידו.

משה פיינשטיין

אלא בין קדיש לתפלת ערבית משום התפלת ערבית רשות ולא בין הפרקים בברכות ק"ש וכ"ש שלא באמצע הפרקים, וגם בפסוקי דזמרה הא הדין כמו בק"ש וברכותיה כדאיתא בסי' ג"א סעי' ה', ונמצא שאין היתר אלא בין ישתבח ליוצר.

אבל הנכון לע"ד דכיון דמה שאסור להפסיק בפסוד"ו אינו מצד עצמם אלא הוא מטעם הברכות ודא שברכת ברוך שאמר הוא על כל המזמורים, ואף שבשביל זה היה מקום להתיר אחר שאמר מזמור דאשרי להסוברים דשיחה בין שחיטה לשחיטה לא הוי הפסק ביריד סי' י"ט סעי' ה', שהוא מטעם דכיון דאינו חובה דאי בעי שחיט אי בעי לא שחיים הוה כמו שח באמצע סעודה כדאיתא בס"ז סק"ט ונימא גם בפסוד"ו שאף שנהגין לומר כל המזמורים אינם טובה כיכ דהא כשאין לו פנאי אינו אומר כולם איכ אולי הוא כאי בעי אמר אי בעי לא אמר ששיחה לא הוי הפסק, וכן להרא"ש פ' כסוי הדם דסובר בשחיטה שהפסיק בשיחה צריך לברך משום שגמר מצותה שבירך עליה ובשופר הלל ומגילה כיון דלא סגי דלא גמיר א"צ לחזור ולברך שהוא כסח באמצע הסעודה כדפי' במעדני יו"ט, איכ בפסוד"ו כיון דעכ"פ כל המזמורים מצוה אחת דכשיש לו פנאי צריך לאמרם כולם שלכן ודאי דעתו לגמור כולם לא הוי כגמר מצותו ולא יצטרך לחזור ולברך שאף שאסור לכתחלה לא הוי הפסק, ואיכ לצורך היה לן להתיר, אבל הא כתבו התוס' ברכות דף מ"ו טעם אחר שישתבח אינה פותחת בברוך משום שסמוכה לברוך שאמר, ולכן יש לזוהר שלא לספר ביניהם וכן איתא בהג"א סי' ג"א סק"ד טעם זה, ואולי הוא גם כותב המג"א סק"ג ע"י"ש, ונצטרך לומר שהתוס' שהוצרכו לטעם זה סברי או כהסוברים דשיחה בין שחיטה לשחיטה לא הוי הפסק מטעם הס"ז או כהרא"ש בשופר ומגילה כדלעיל.

עכ"פ לצורך תפלה הא יש להתיר מאחר דאיסור השיחה אינו כמו בק"ש שהוא מצד עצמו אלא דהוא מצד הברכות שמצד הברכה הא מצינו שמוותר להפסיק אחר ברכת המוציא קודם שאכל לצורך הסעודה כדאיתא בסי' קס"ו סעי' ו', ואיכ ה"ג יכול להפסיק אחר ברוך שאמר לצורך התפלה, וכיכ אין זה חסרון לסמיכות דישתבח כמו שאין חסרון שאר הפסקים המתירים, לכן בין מימור למזמור יש מקום להתיר להכריז הדמים אבל משהתחיל יוצר אור אסור אף בין הפרקים עד אחר שמי"ע, ואם צריך הרב גם אז להכריז צריך להתפלל שחרית ביחידות בביתו, וטוב יותר לכתוב המספרים של

סימן כג

אם לצרף בשעה"ד מחללי שבתות לעשרה לקדיש וקדושה

נשאלתי מתלמידי הרב ר' אברהם יוסף ראזענבערג שליט"א אם יש בשעת הדחק לצרף מחללי שבתות לעשרה, והשבתי דלמנהגנו שאף בשביל יחיד פורסין על שמע ואומרין קדושה כתלמידי רש"י בשם רש"י שהביאו תוס' במגילה דף כ"ג ואיפסק כן בשיע ארוח סי' ס"ט יש לצרפם, דהא כיון שמקרא אחד ילפינן הדין בקדוש השם ליהרג בשאר עבירות שהוא בעשרה, והדין שאין אומרין דבר שבקדושה בפחות מעשרה, ולכן כשם שקדוש השם ליהרג הוא מחוייב אף לפני עשרה כופרים ומומרים אם אך הם מישראל כדמוכח כן מהא דסנהדרין דף ע"ד דמשיט בעית ר' ירמיה בתשעה ישראל ונכרי אחד שאינו מחוייב אלא בכלתו ישראל דאיתא תוך תוך ממרגלים שהיו כולו ישראל כדפרש"י והתם זה היו כופרין בפרהסיא שגריעי ממחללי שבתות עיין בערכין דף ט"ו, אלמא שלהו עדיפי מומרים מנכרים איכ בהכרח שגם לענין לומר דברים שבקדושה מצטרפי.

אבל להסוברים דבעי לכת"פ רוב מנין אפשר שכיון דלא מקיימי יש להחשיבם כלא מתחייבי כדסברי התוס' כן לענין שחיטה שלא מיחשבי בר זביחה ולכן אפשר שלא יצטרפו כדסובר הפמ"ג וגם לדידהו יש לפקפק דאולי רק התם משום שמפרשין דמה שמצריך תורה שהשוחט יהיה בר זביחה שהוא מקרא דמזבחת שילפינן מה שאתה זובח אתה אוכל יש בלשון הזה גם שיהיה זובח למעשה כמו שיש בלשון הזה שיהיה מחוייב בזבחת, וכן בגיטין דף מ"ה שממעט מוקשרתם כל שאינו בקשירה שפסול לכתובת סת"מ אף מומר גמי משום שבלשון זה יש גם שיהיה קושר למעשה כמו שיש בלשון שיהיה מחוייב בקשירה, אבל לא משום שסברי

אגרות

או"ח

משה

סו

דלא מקיימי הוא כלא מתחייבי במקום שלא נאמר לשון ששייך ע"ז גופא, ולכן אם אך עתה מתפללים יש מקום להתיר לצרפם אף לדידהו, אבל לדין לברכו ולקדיש ולקדושה יש לצרפם. ואם ישמעו להשיץ יכול לומר כל התפלה להוציאם דכיון שמחוייבין בתפלה יכול להוציאן אבל מעלת תפלה בצבור מסתבר שלא יחשב, אבל יש לעשות כן בשעה"ד לצאת ידי קדיש וקדושה וברכו.

ולענין קריאת התורה שצריך דוקא שיהיו כולם או רובן מחוייבין הוא ג"כ בספק זה שבארתי להסוברים דבעי רוב מנין הפריסת שמע, כי גם קה"ת שבעינן עשרה משמע במגילה שם שהוא מדין דבר שבקדושה לא יהיה בפחות מעשרה.

משה פיינשטיין

סימן כז

בענין זמן קריאת שמע

א' דחנוכה תשי"ז.

מע"כ ידידי מו"ה ר' שלום הלוי קוגעלמאן שליט"א.

בדבר זמן ק"ש בשחרית הנה מנהג רוב מקומות שבידנו רייסן וליטא וכן מנהג הישיבות היה עד שלש שעות מנץ החמה כשיטת הגר"א והגר"ז וכן הוא העיקר לדינא בכל הענינים ורק יחידים היו מחמירין לעצמן עד ג' שעות מעלות השחר, ובלוח יש לקבוע כעצם הדין, ומנחה אין להתפלל אחר שקיעה רק בשעת הדחק יכולין לסמוך על המקילים. עיי' במ"ב סי' רל"ג. ולענין מוצאי שבת מפני החומר יש להחמיר כר"ת. וכן יראה ידידי בכל המקומות במ"ב שדעתו נוטה כהגר"א והרבה ראשונים סוברין כן. ולכן איני רוצה להכנס בפלפול בענין זה כי מה אנחנו להכריע בין הרים גדולים אבל הגר"א הוא בתראה והסכימו עליו כל העולם שהוא גדול טובא וראוי להכריע וא"כ הלכה כבתראה ובפרט שגם הגרש"ז סובר כן, ומש"כ ידידי שלתינוק שנוול אחר שקיעה דסוף שבת שהיו נוהגין למול בשבת, ודאי הוא שלא כהראוי שהעיקר לדינא כהגר"א והגרש"ז שנמצא שהוא ספק איסור מלאכה והראוי לענין זה להחמיר כחומר ב' השיטות.

ומש"כ ידידי שהלוח של הישיבה אינו מדוקדק, הנה הוא בדיוק גדול ונכתב על דעתו. והטעם דהחצות של היום שהוא כשבא השמש באמצע הדרום שזה לעולם, אבל שני חצאי היום אינם שוים רק איזה ימים בשנה ולפעמים חצי הראשון גדול ולפעמים חצי האחרון, ולכן בין לקולא בין לחומרא מסתבר שנחלקו שש שעות עד חצות ושש שעות מחצות עד הערב, ולכן מש"כ ידידי שהוא שבשתא וטעות לא דבר נכונה שהוא אמת גמור וליכא ע"ז שום קושיא.

ומה שכותב ידידי ראייה מהרבה שמתפללין מנחה הרבה זמן אחר שקה"ת, ברור שהוא שלא כדן שהרי מתפללין גם אחר צאת הכוכבים אף לר"ת, כי גם לר"ת באופן דכאן הוא לכל היותר אינו מגיע לשעה, ורק להתמיר בעלמא מצד קדושת השבת שחמור מאד טוב להתמיר במוצאי שבת יותר מהדין ומטעם זה אין מקפידין להמתין כפי חשבון של שעה וחומש זמניות אבל ודאי מהראוי להתמיר וכמו שנוהגין אנו בהישיבה אבל אינו מהדין, ואיך אפשר להקל להתפלל מנחה או, וגם מביא קלקול גדול שמקילין מצד זה בהכנסת שבת, ולכן אין להביא ראייה מהם, ומה שהביא מספר מלמד להועיל לא נכון כלל.

ומה שכותב ידידי שאביו הרב שליט"א העיד שבעלים איילאנד היה רואה הרקיע מזהיר הרבה יותר משעה וחומש אחר שקה"ת, אינו הוכחה שהוא קודם צה"כ, עיי' בירושלמי ריש ברכות שאחר צה"כ עדיין יש אור גדול דקורא לזה חמה נתונה באמצע הרקיע, וגם בגמ' ריש ברכות אמר משעה שהעני נכנס לאכול פתו במלח, ועני וכהן חד שיעורא הוא שהוא צה"כ כדפרש"י, ופי' שם שנקט עני שהוא משום שאין לו נר להדליק, א"כ מפורש שאחר צה"כ עדיין יש אור שא"צ או נר, ועיי' בתוס' שם שהקשו שעני מתי יתפלל דהא זמן אכילתו היינו זמן ק"ש, וכיון שבא זמן ק"ש אסור להתחיל בסעודה עד שיתפלל, ותירצו דזמן ק"ש הוא קודם לזה בשיעור שיכול לקרות שמע ולהתפלל, ונמצא שאחר צה"כ יש עדיין אור עד אחר שיתפלל ויאכל שהוא ערך עשרים מינוט שע"ז יש הכרח ואפשר שיש אור ליותר זמן, ובכלל קשה לבטל בזה מה שרואין אף מחוץ לעיר כוכבים הרבה בפחות משעה אחר שקיעה, אבל ודאי ראוי להתמיר במוצאי שבת כדלעיל.

ידידו,

משה פיינשטיין

סנהדרין דף ג

תקמו

רבינו בחיי

זאתם בית ישראל איש את גלוליו לכו עבדו ואת שם קדשי לא תחללו עוד¹⁴, ואמרו רז"ל¹⁵ על עון זה שאין כח ביום הכפורים לכפר ולא בתשובה לתלות ולא ביסורין למרק אלא כלן תולין ומיתה ממרקת. ואמנם מצינו תקנה לעון חלול השם כשיקדש את השם כנגד מה שחלל, ולכך סמך לו: ונקדשתי, וכן אמר הכתוב: בחדסד ואמת יכופר עון¹⁶, כלומר עון הרשע והשקר שהם הפך חסד ואמת, כענין החולי שאינו מתרפא אלא בהפכו, ומפורש אמרו רז"ל¹⁷: חטא אדם בלשון הרע יעסוק בתורה, חטא אדם בעיניו יזילם דמעוה, וכן אמר דוד: פלגי מים ירדו עיני על לא שמרו תורתך¹⁸, לא שמרתי לא נאמר אלא, לא שמרו*. ועוד אמרו רז"ל¹⁹: אם עשית חבילות של עברות עשה כנגדן חבילות של מצות. רגלים ממהרות לרוץ לרע, יהיו רצין לדבר מצוה²⁰. ידים שופכות דם נקי, יקשור תפילין על ידו ויתן צדקה לעניים. ובמדרש זה²¹ מצות עשה שבתורה לקדש את השם ברבים, וכך דרשו רז"ל²²: ונקדשתי בתוך בני ישראל, מסוד עצמך לקדש את שמי, יכול ביחיד, ת"ל ונקדשתי בתוך בני ישראל. וכשהוא מוסר את עצמו ימסור עצמו על מנת למות, שכל המוסר עצמו על מנת הנס אין עושין לו נס, שכן מצינו בחנניה מישאל ועזריה שלא מסרו עצמן על מנת הנס, שנאמר: והן לא ידיע להוא לך מלכא די לאלהך לא איתנא פלחין ולצלם דהבא די הקימת לא נסגד²³, מציל ולא מציל ידיע להוא לך וגו'. ועוד הוכיחו רז"ל מן הכתוב הזה שכל דבר שבקדושה צריך עשרה והוא שאמרו בברכות²⁴: אין דבר שבקדושה בפחות מעשרה, שנאמר: ונקדשתי בתוך בני ישראל, וכתוב התם: הבדלו מתוך העדה²⁵, מה להלן עשרה אף כאן עשרה. ופירש רבי יעקב²⁶ שאין נוסחא זו מדוקדקת שאין להביא ראיה מעשרה מרגלים לדבר שבקדושה, אבל עיקר הגוססא היא כן: אתיא תוך תוך, כתיב הכא: ונקדשתי בתוך, וכתוב התם: לשבור בתוך הבאים²⁷, מה להלן עשרה אף כאן עשרה. ועכשיו יביא ראיה מעשרה אחי יוסף שהיו צדיקים לדבר שבקדושה.

כג (ב) אלה הם מועדי. הזכיר השבת בכלל המועדים כי יום מועד הוא, והזכיר בו²⁸: שבת היא לה' אלהיכם בכל מושבותיכם, ולא אמר, חקת עולם לדורותיכם בכל מושבותיכם' שאילו אמר כן היה במשמעו שינהוג איסור המלאכה בכל מושבות לדורות, ואף בבית המקדש. אבל עתה כשהזכיר, בכל מושבותיכם' בא הכתוב לאסור מלאכת השבת בכל מושבותינו בלבד, לא בבית המקדש.

14 יחזקאל כ, לט. לשון המקרא: ואתם בית ישראל כה אמר ה' אלקים איש גלוליו לכו עבדו ואחר אם אינכם שומעים אלי ואת שם קדשי לא תחללו עוד במתנותיכם ובגלוליתכם. 15 יומא פו, א. 16 משלי טו, ז. 17 לא מצאתי רק החלק הראשון של המאמר נמצא בתנחומא מצורע ב: שהתורה עץ חיים... והיא רפואתו של לשון הרע. 18 תהלים קיט, קלו. 19 ויקרא רבה כא, ד. 20 יהיו רצין לדבר מצוה, במדרש שם (וכן בילקוט שמעוני משלי א): הוי רץ אחר מילה שהיא בין ברכים. 21 זה, כד"ר: "הזה", והוא הדרש המוכא להלן. 22 ספרא אמור פרק ט, דה. 23 דניאל ג, יח. 24 ברכות כא, ב. 25 הברלו מתוך העדה, כנמרא שם: הברלו מתוך העדה הזאת — והוא אותו פסוק בכמדבר טו, כא. אבל הענין מאד מוקשה, כי פסוק זה נמצא רק במתולות קרח, ושם לא שייך עשרה, דהרבה מעשרה היו, ובמרגלים לא נמצא כלל פסוק כזה, אלא: עד מתי לעדה הרעה הזאת (שם יד, כו). ועי' בהערות לרסדוקי סופרים שם. — אלא במנינה כג, ב איתא לנכונ, אתיא תוך תוך, כתב הכא ונקדשתי בתוך בני ישראל, וכתוב התם הברלו מתוך העדה, ואתיא עדה עדה, דכתיב התם עד מתי לעדה הרעה הזאת, מה להלן עשרה אף כאן עשרה. ועי' סנהדרין עד, ב. 26 נראה שהוא רבינו יעקב מאורלייניש מהמפרשים הראשונים (ולא "רבינו תם" שכן הזכירו רבינו בשם זה בוושב לו, כד, ולמה ישנה את שמו כאן). ולא מצאתי איפה הוזכר פירוש זה בשמו, ובפירוש ר"ח למנינה שם מביא לימוד זה בשם תלמוד ארץ ישראל. — והוא בירושלמי ברכות ז, ג. אלא ששם דותה לימוד זה (דהרבה "תוך" יש בתורה, דהא גם בקרח כתיב: הברלו מתוך העדה, ושם הרבה מעשרה היו) ומסיים רילפינו ע"פ הגזרה שנה דבני ישראל. 27 בראשית מב, ה. 28 פסוק ג.

מתחיל מדבר קטן ומתפשט הרבה (לשון רבינו שמביא כמו שלפנינו). אלא לא שמרו.

ב"כד הקמח" אות לולב עמ' קמ, ב — ע"ש היינו: העינים לא שמרו, כי חטא בעיניו.

ובכוא יוסף נשתבר כחו של אותו שרִיט וניטלה ממנו אות ה"י ונשאר ב"ר לשבור ב"ר במצרים, והה"י ניתנה ונתוספה על שמו של יוסף (סוטה י" ע"ב) יהוסף בצאתו על ארץ מצרים (תהלים פ"א ו'), ע"כ אמר יוסף (להלן מ"ז כ"ג) ה"א לכם זרע וזרעתם. וכשהציץ באספקלריא שאינה מאירה ראה כי יש שבו ממש ושברון במצרים, ואותו שבר הוא סבר טוב"ל לו ולבניו, ולא ידע מה ראה, והוא כהנ"ל כי נשבר רהב וניטל ממנו אות ה"י וניתן תוספת על בנו יהוסף קכ"א.

(דרשות דף צ"ד טור ג' ד"ה ועד"ו)

וירדן אחי יוסף עשרה לשבור בר מצרים וגו' ויבואו בני ישראל לשבור בתוך הבאים כי היה הרעב בארץ כנען. אמרו חז"ל (עגלה כ"ג ע"ב) דנפקא לן גזירה שוה תוך תוך, כתיב

הכא (ויקרא כ"ב ל"ב) ונקדשתי בתוך בני ישראל, וכתיב התם (במדבר ט"ז כ"א) הבדלו מתוך העדה הרעה הזאת, מה להלן עשרה אף כאן עשרה. וט"פ אר"ח קכ"ב מוחק הגירסא, דאין ללמוד מעדה רעה להכי, אלא ילפינן תוך מדכתיב וירדו אחי יוסף עשרה וגו' לשבור בתוך הבאים קכ"ב. ולפענ"ד בכיון עצום באו עשרה האחים, שהרי אמרו שדעתם אם ימצאו אחיהם שם להרוג או ליהרג (כ"ר צ"א ז'), והנה רצו לקדש השם ברבים קכ"ב, וקיי"ל (סנהדרין ע"ד ע"ב) דאין קידוש השם ברבים פחות מעשרה מישראל קכ"ה, ורצו לתקן בזה אשר עוותו כי המקדש שם שמים ברבים מוחלים לו כל עוונותיו קכ"ב, כאשר חכמים הגידו (שבת קי"ט ע"ב) בהעונה יהא שמייה רבא בכל כחו שהוא ג"כ מקדש שם שמים ברבים קכ"ב, שאפילו עובד עבודה זרה מוחלים לו.

(דרושים ואגדות עמוד רכ"ה ד"ה ולענינו)

גיהנמ"ט, ולכן נרמז ר"ת ב'מצולות כ'מו א'בן ר"ת בכ"א, שהוא גיהנם (עיוהין י"ט ע"א) שכתוב בו (תהלים פ"ד ז') עובר בעמק הבכא עכ"ל.

קט. להבנת הדברים עיין בפ' ויגש עמוד יט בפסוק וישימיני לאב לפרעה, מדרשות (דף צ"ד), דשם הובאו דברי מרן זצ"ל.

קכ. עיין היטב בכ"ר (צ"א ו') וביפה תואר.

קכא. עיין להלן עמוד רמב בפסוק ויאמר אליהם מרגלים אתם, מדרושים ואגדות (עמוד קמ"ב) עוד ביאור בפסוק הזה.

קכב. עיין להלן בהערה קע מש"כ הגרי"ע שטערן זצ"ל.

קכג. כנוסחת הירושלמי ברכות פ"ז ה"ג, הובא בחת"ס בפרשתנו (עמוד ר"י ד"ה וירדו השני). הובא להלן עמוד רמה בפסוק אחיכם אחד יאסר. (הערת המו"ל במקור).

קכד. רעיון זה כתב גם בחת"ס בפרשתנו הנ"ל בהערה הקודמת, אלא דכאן כתב לפרשו עפ"י המדרש שהיו מכוונים ליהרג על קידוש ה' בכדי להציל את אחיהם יוסף, ושם כתב: משום הכי נסעו עשרה כדי שלא להתבטל מלקדש שם שמים בעשרה בכל דבר שבקדושה וכדומה עכ"ל (וע"ש בהערה קעא מהרבינו בחיי). ועיין בפ' וישלח בהערה שמג.

קכה. צ"ל דס"ל דלא היו במצרים מאותן שנתגירו, או דלא ברירא ליה דהיה להם דין ישראל (עי' בפ' לך כהערה עד) וע"כ היו צריכים לירד עשרה. אולם ע"י היטב בתוי"ט בפרשתנו (עמוד קע"ב ד"ה וירדו) שכתב: וירדו אחי יוסף עשרה וגו' ויבואו בני ישראל לשבור בתוך הבאים כי היה הרעב בארץ כנען. יראה כי עשרה אחי יוסף לא נכנסו בין הכנענים הארויים אלא בין אותם שכבר נתגירו והיו מהנפש אשר עשו בחרן, ואותם לא היו יורדים מארץ לחוץ לארץ אלא מפני כי כבד הרעב, ואי לאו הכי לא היו יורדים, בין אותם הבאים באו בני יעקב אחי יוסף עשרה. והשתא אתי שפיר דיליף בירושלמי (ברכות פ"ז ה"ג) ונקדשתי בתוך בני ישראל, דאין אומרים דבר שבקדושה פחות מעשרה דילפינן תוך תוך מבתוך הבאים, דהרי גם הבאים האלו גרים היו ולא ה"י עכ"פ פחות מעשרה, דאליה לא שייך לומר עשרה אחי יוסף באו בתוכם וק"ל עכ"ל.

קכו. עיין בפ' וירא בהערה קנח בענין תשובה על עון חילול ה', ובהשלמות ומילואים שם עמוד שעח.

קכז. ע"י בשו"ת חו"מ (סימן קס"ו) שכתב: מ"ש מעלתו ונקדשתי הוא מ"ע דאורייתא, אמת הוא שאם יזדמן לאדם לקדש שמו ברבים בעשרה מקיים מ"ע זו, אבל שיהיה חיוב עליו לקדש שמו בכל יום מן התורה לית דין ולית דיין, וישראל קדושים מקיימין מ"ע זו ע"י קדיש וקדושה^א בעשרה, והמתעצל בזה הוה ככועט ומתעצל, אבל אינו עובר על שום

א. לע"ע ל"מ, ובזוהר (שמות י"ה ע"א) איתא: הלך דומה שרו של מצרים ארבע מאות פרסה, אמר ליה קדשא בריך הוא גיירה נגזרה לפני, וכתיב (ישעי' כ"ד ב') יפקד ה' על צבא המרום במרום וגו', באותה שעה נטלה השררה ממנו, ונתמנה דומה שר של גיהנם עכ"ל.

ב. רצונו ליישב משי"כ להעיר בחת"ס אמור (עמוד נ"ט ד"ה ולא): ובירושלמי יליף מויבואו בני ישראל בתוך הבאים. וכתב הרב"י (רבינו בחיי) - ע"ש בשער יוסף - הובא להלן בהערה קעא) דקשה לירושלמי ללמוד מעדה רעה, וניחא ל"י ללמוד מתוך הבאים, אמנם יש לפקפק נהי בני יעקב היו עשרה אבל תוך הבאים היינו הכנענים והמצרים, ומ"מ ניחא ל"י עכ"ל, ולפימשי"כ בתוי"ט הבאים היו גרים ניחא כמובן.

א. עיין בהשלמות ומילואים עמוד שצ.

פרעה, הארכתי בזה כי מצוה להוציא מלכ המלעיגים, וק"ל.

(חידושי שבת דף י"ז ע"א ד"ה אמר)

אחיכם אחד יאמר נכית משמרכם ואתם לכו הביאו וגו' ויאמרו איש אל אחיו אבל אשמים אנחנו על אחינו אשר ראינו צרת נפשו בהתחננו אלינו וגו' ויען ראובן אותם לאמר וגו' וגם דמו הנה נדרש. [דמו וגם דם הזקן (רש"י). כתיב] וירדו אחי יוסף עשרה וגו' ויבואו בני ישראל לשבר בתוך הבאים (לעיל פסוק ג'), מכאן יליף בירושלמי (ברכות פ"ז ה"ג) כל דבר שבקדושה עשרה, יליף תוך תוך, ונקדשתי בתוך בני ישראל (ויקרא כ"ב ל"ב) וכתיב הכא בתוך הבאים ע"ש, ומייתי ליה בטור או"ח פ"י, ונ"ל משום הכי נסעו עשרה כדי שלא להתבטל מלקדש שם שמים בעשרה בכל דבר שבקדושה וכדומה ק"ל.

קסט. והנה הרא"מ הביא לשון רש"י: כשהיה נשבע לשקר, וכן ברכה הג"ל הלשון "לשקר" (הערת הגרי"נ שטערן זצ"ל בשער יוסף על ספר צוף רב"ש עה"ח בפרשתינו עמוד ס"ו-ס"א). ובתו"מ בפרשתינו (עמוד קע"ד ד"ה בואת) כתב: כמ"ד כשהיה יוסף מבקש לשבע לשקר וכו' עכ"ל. אולם עיין באברבנאל בפרשתינו שכתב: ובמדרש אמרו בשעה שהיה מבקש לישבע על שקר וכו' עכ"ל. וכן בעקידת יצחק (שער ל') כתב: וכמדרש בשעה שהוא מבקש לישבע על שקר וכו' עכ"ל.

קע. גם בחידושי חת"ס עמ"ס פסחים שכתב בשנת תקו"ן דף ז' ע"ב ד"ה וכתיב, כתב באמצע הח"י: וכה"ג כתב בטור או"ח דמוחק הגירסא בש"ס דיליף מנין עשרה מפסוק הבדלו מתוך העדה הרעה, אלא גרסנין תוך תוך מויבואו אחי יוסף עשרה בתוך הבאים, דאין ללמוד דבר קדושה מעדה רעה עכ"ל, ולא נמצא בטור או"ח, אלא רבינו בחיי כתב כן בפ' אמור (כ"ב ל"ב), אחרי שהביא מש"ס שלנו ברכות (כ"א ע"ב) אתיא תוך תוך וכו' וכתיב התם (במדרש ס"ו כ"א) הבדלו וכו', כתב: ופירש רבי יעקב שאין נוסחא זו מדוקדקת, שאין להביא ראיה מעשרה מרגלים לרבר שבקדושה, אבל עיקר הנוסחא היא כן אתיא תוך תוך, כתיב הכא ונקדשתי בתוך, וכתיב התם לשבור בתוך הבאים וכו' ע"ש, ובגליון הש"ס בירושלמי ברכות העירו שלא מצאו בשום מקום דברי רבינו יעקב ע"ש (שער יוסף).

קעא. עיין לעיל עמוד ולה בפסוק וירדו אחי יוסף, מדרושים ואגדות (עמוד רכ"ה). ובשער יוסף ציין להרכיבו בחיי כאן, וז"ל: וירדו אחי יוסף עשרה. היה לו לומר בני יעקב, אבל למד שהיו מתחרטים במכירתו ונתנו לבם להתנהג עמו כאחזה ולפרדותו בכל ממון שיפסקו עליהם. או יש לפרש כי הכתוב יבאר כוונתם הטובה אצלו כי ירדו עשרה כדי שיחפלו עליו במנין שהרי אין קדושה בפחות מעשרה, שנאמר ונקדשתי בתוך בני ישראל עכ"ל.

מקץ (מ"ב ט') קט"ו, א"כ נשבע באמת ולא שיקר כלל קט"ו.

ומ"ש רש"י בחומש קט"ו כשהיה נשבע על שקר היה נשבע בחי פרעה, חלילה להבין דברי רש"י כפשוטן, הרי ביארתי שאין כאן שקר כלל, ועוד רש"י דקדק בלשונו כשרצה לשבע על שקר, ולא כתב כשנשבע לשקר אלא על שקר קט"ו, ורצה לומר כשהיה מגזם דבר שהיה נראה בעיני הבריות כשקר וכיזוב, כמו הכא שהתעולל עלילות על בעלי צורה ואנשים נכבדים לומר מרגלים אתם, והיה נראה בעיני השרים הסובכים אותו כמגזם ומשקר, וכדי לאמת דבריו שיאמינו בו בלי ספק היה נשבע בחי פרעה, כי אז ידעו שהוא אמת נכון הדבר, כי ידעו כי נאמן הוא לאדונו ולא ישבע לשקר בחי פרעה, והיינו דפירש רש"י כשהיה נשבע על שקר פירוש על דבר שהיה נראה כשקר, היה מתחזק והחזיק דבריו בשבועה חמורה הלזה חי

קסו. ח"ל: היה רואה (יוסף) כי השתחווית אחיו לו וגם אביו וכל זרעו אתו, אי אפשר להיות בארצם, והיה מקוה להיחזק שם במצרים בראותו הצלחתו הגדולה שם, וכל שכן אחרי שמע חלום פרעה, שנתברר לו כי יבואו כולם שמה ויתקיימו כל חלומותיו עכ"ל.

קסז. ז"ל רבינו בחיי: ותשובת חי פרעה אין לומר כיוסף הצדיק שהיה נשבע עליו לשקר, ולא מצינו זה כלל, אך קיים דבריו כשבוטעו ככל פעם, מה שאמר חי פרעה כי מרגלים אתם, כלומר כיון שאתם אומרים האחד איננו, אילו הייתם מוצאים אותו מה הייתם עושים בו, אמרו לו היינו פודין אותו בכל ממון שיפסקו עלינו, אמר להם ואם לא היו רוצים לתת כשום ממון מה הייתם עושים, אמרו לו על זה באנו להרוג או ליהרג, אמר להם חי פרעה כי מרגלים אתם. וכן חי פרעה אם תצאו מזה, קיים דבריו, שהרי נשאר שמעון ולא יצאו כולם עכ"ל.

ח"ל ספר מעשי ה' (מעשי אבות פרק ל"ט): ובאומרו חי פרעה כי מרגלים אתם, פירש רש"י ז"ל כשהיה נשבע שקר היה נשבע חי פרעה, ובאמת יפלא שצדיק כמוהו ישלם רעה תחת טובה ויקלל את פרעה, ועוד במדעך מלך אל תקלל (קהלת י' כ). אבל נראה שהוא אמר שיבחנו דבריהם האמת אתם, ואם אין האמת אתם נשבע היותם מרגלים, וכבר הוא היה יודע שהאמת אתם, אם כן לאמת נשבע ולא בשקר ולא קלל את פרעה, וגם מה שנשבע בראשונה חי פרעה אם תצאו מזה, רצה לומר שלא יצאו כולם כי אם כבוא אחיהם, וכן קיים דברו שיעכב את שמעון עכ"ל. ועיין באברבנאל, ובפ' ויגש עמוד א בפסוק ויגש אליו, מספר צוף רב"ש עה"ת.

קסח. בשם הב"ר (צ"א ח').

והיינו שביום השלישי כשהוציאם ממאסר התחילו להתוודות, ולמה לא התוודו כבר בהיותם אסורים^{קכ}, גם יל"ד בצרת נפשו ולא אמרו סתם בצרתו. אבל הם חשבו כדין עשו שחייב מיתה על שהלשין ומסר, או מטעם נביא שקר כמ"ש לעיל^{קכ}, ולא התוודו ולא התחרטו על זה כלל^{קכ}, אך כשראו שמוציא אותם ממאסר ושולח אותם חוץ מאחד מהם, נמצא מתבטלים מכל דברי קדושה שאין להם מנין עשרה^{קכ}, פשפשו ותלו זה במה שמכרו יוסף בין הגוים, כי גופו חייב מיתה ולא נפשו ונשמתו, וגדול המחטיאו יותר מההורגו (במד"ד כ"א ד'), והיינו צרת נפשו דייקא, וראובן השיב

גם דם הזקן שבטלנוהו מרוח הקודש, הנה נדרש לבטל אותנו מקדושת ה' בעשרה.
(חתם סופר מקץ עמוד ר"י ד"ה וירדו הב')

ויעץ ראובן אותם לאמר הלא אמרתי אליכם לאמר אל תחטאו בילד ולא שמעתם וגם דמו הנה נדרש. [כתיב] ועתה לכו ונהרגו ונשליכהו וגו' (לעיל ל"ז כ'), יראה דדנוהו כמסור ומלשין דהותר דמו^{קכ}... ואמנם ראובן טען נהי שחייב כמסור, מ"מ מסור גופיה אינו אלא גורם ולא רוצח ממש, ונהי המוסר לאומות העולם מחשיב כרוצח גמור דכתיב (ישעי' נ"א כ') כתוא מכמר

ובספר דברי ישראל עה"ת (מהג"מ ישראל ממרוץ זצ"ל) כתב:
העיקר לפרנסה הוא תפלה כאומרם ז"ל סוף קידושין (פ"כ ע"ב) יבקש רחמים למי שהעושר שלו וכו' ע"ש, והיינו תפלה. וידוע (ברכות ה' ע"א) אימתי עת רצון בשעה שהציבור מתפללין, לכן כשהלכו אתי יוסף לשבור בר היינו לחפש פרנסה וירדו עשרה דווקא שיוכלו להתפלל תפלה בציבור, וכן זה שנאמר וירדו לשון היורד לפני התיבה (שבת כ"ד ע"ב), היינו בציבור כאמור עכ"ל. ובספר מאור ושמש עה"ת (פי משפטים ד"ה ועבדתם) כתב: ועבדתם את ה' אלקיכם (שמות כ"ג כ"ה), פירוש, לשון רבים, ואיזוהי עבודה שהיא בלב הוי אומר זו תפילה (תענית ב' ע"א), ואמר הכתוב אם תעבדו ביחד את ה' אלקיכם דהיינו שתתפללו יחד עם הציבור, וברך את לחמך ואת מימך (שם), פירוש, שיברך את פרנסתך שתייה לך פרנסה טובה ורחבה עכ"ל.

מידה כי לא היו שומעים בקול תחנוני אחיו, גם הם יזעקו בככי ובתחנונים נגד אדוני הארץ ולא יענה אותם, אם כן בזאת יש תימא מה חטא יחיד יותר מכולם, ובכך נתחכם יוסף ולקח מאתם את שמעון כי הוא פתח בחטא תחילה, וראובן בשמעו השיב כמתנצל עצמו ששמע ששחפוהו עמם בעבירה, ואמר והלא אני פתחתי בהצלה תחילה, שכוונתי היתה לומר אל תחטאו בילד כלל ועיקר, ואיך תכללו אותי עמכם, ואם מפני הצרה אין זו הוכחה שגם אני חטאתי, שהרי גם דמו עצמו ובשרו הנה בנימין הוא נדרש להביאו הנה, וסופו להשתתף בצרותינו, אלא דבהדי הוצא לקי כרבא (ב"ק צ"ב ע"א), כך פירש אבא מארי ז"ל עכ"ל.

קעג. מאמר זה הוא משנת תקצ"ב, ועיין בחת"ס וישב עמוד קצ"ה ד"ה והבור, משנה ההיא, (שער יוסף). ועשו"ש בד"ה ועתה, משנת תקצ"ג (הובא חלקו המאמר הבא).

קעב. עיין בצפנת פענח עה"ת (להמהר"ט זצ"ל - ר"פ ויגש) שכתב: אבל אשמים אנחנו וגו', וכבר נתקשו הראשונים ז"ל (יעיין ברש"י ובאבן עזרא) במילת אבל, מה באה לשלול. וגם כי יקשה שהיודיו הזה היה צודק יותר בתחילה, בתוקף כעסו של יוסף והתרגונו עליהם ונתן אותן למשמר, לא ככאחרונה אשר חמתו שכחה ונתן להם רחמים, כמו שנאמר (לעיל פסוק י"ח-י"ט) את האלקים אני ירא, ואתם לכו הביאו שבר רעבון בתיכם. והרב בעל העקידה ז"ל (שער ל' אות כ"א) פירש כי אדרבה בואת הכלמו חפו ראשם, בראותם האיש הזה אשר לור יחשבוהו, המו מעיו על נשיהם וטפם הרחוקים מעיניהם, והמה נגר אחיהם חצי בשרם, בהתחננו למולם אך זור ממנו, והוא כפתור ופרח.

קעד. ובחת"ס בפרשתינו (עמוד ר"א ד"ה הלא) הובא להלן עמוד רסב בפסוק אשר ימצא אתו, כתב: כמדומה לי כי השבטים לא תלו שום צרה בחטאם כנפש יוסף, כי לדעתם נתחייב בדין וחלילה להם לשפוך דם נקי או למכור אחיהם, אלא דנו אותו בדין עכ"ל ע"ש.

קעה. ובחת"ס בפרשתינו (עמוד ר"י ד"ה וירדו הא') משנת תקס"ד, כתב: וירדו אחי יוסף עשרה, נראה שבכוונה עצומה לא שלחם יעקב כי אם דוקא במספר עשרה, שהוא מספר הקדושה, ולא ט' ולא י"א שהוא מספר הקליפות עמ"ש הרעב"ך גבי י"א סממני קטרת^י, ולא רצה לשלחם לערות מצרים כי אם במספר הזה, ומפני כן התחכם יוסף לאסור אחד מהם, כדי שעל כרחם יקחו בנימין עמהם להשלים המנין עכ"ל. ובתו"מ בפרשתינו (עמוד קע"ב ד"ה שבו) הובא להלן עמוד רנב בפסוק ויאמר יהודה, כתב: ראוי שנחיה ולא נמות בעולם הבא ע"י אכילה זו, על כן וירדו אחי יוסף עשרה, וכל כי עשרה שכינה שריא (סנהדרין ל"ט ע"א) עכ"ל.

קעו. עיין בפ' וישב בהערה קלד.

אך שמעתי מהרב אבא מארי [המבי"ט ז"ל] כי מבראשונה ידעו נגעי לבכם והכירו חטאם כלכם והיו מצדיקים עליהם את הדין, אבל עתה בשמעם את דברי יוסף שאמר להם אחיכם אחד יאסר בבית משמרכם ואתם לכו הביאו וגו', הוקשה בעיניהם מאחר שכולם שוין בחטא, למה זה ילכד אחד מהם להיות אסור בויקים, והשאר ילכו יסובכו עיר ולא שבט אלוה עליהם, והנה עיניהם הרואות שאותו החטא גרם להם, שהרי היא מידה כנגד

נד. עיין בשו"ת ח"ס חארי"ח סוסי' קפ"ט, וראה גם בדרשות חתם סופר דף קל"ו טור ב', וכן דף שס"ז טור ג' סרי"ה איתא (שער יוסף).